

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Rahvusliku käsitöö osakond

Rahvusliku tekstiili eriala

Sigrid Häkkinen Tank

VILJANDIMAA TUNIISTEKID

19. SAJANDI LÕPUST KUNI 20. SAJANDI KESKPAIGANI

Lõputöö

Juhendaja: MA Kristi Jõeste

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia

rahvusliku tekstiili lektor

Kaitsmisele lubatud.....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TUNIISTEHNIKA	7
1.1 Tuniistehnika töövahendid	7
1.2 Tuniistehnikas heegeldamine ja levinumad uniistehnikas heegelpinnad.....	7
2.TUNIISTEHNIKA AJALUGU	10
2.1 Tuniistehnika ajalugu Eestis.....	11
3. VILJANDIMAA TUNIISTEHNIKAS VALMISTATUD TEKID	13
3.1 Tuniistekkide suurused ja jaotus	13
3.1.1 Ribajaotusega tekid	14
3.1.2 Keskväljakuga tekid	15
3.2 Materjalid	16
3.3 Värvilahendused.....	17
3.4 Kaunistusviisid.....	17
3.4.1 Tikandid.....	18
3.4.2 Heegelpinnad	18
3.4.3 Ribade ühendusviisid	21
3.4.4 Äärekaunistused - pitsid ja narmad	21
4.LÕPUTÖÖ PRAKTIINE OSA	26
4.1 Kavandamine ja tööproovid	26
4.2 Kasutatavad materjalid.....	27
4.3 Voodikatte heegeldamine, tikkimine ja ühendamine	29
4.4 Voodikatte venitamine ja aurutamine	34
4.5 Voodri õmblemine.....	35
4.6 Äärepitsi heegeldamine ja ühendamine voodikatte äärde	36
4.7 Valmistöö kirjeldus	37
KOKKUVÕTE	38
KASUTATUD KIRJANDUS:	40
KASUTATUD LÜHENDID:	42

LISA 1 Viljandimaa tuniistehnikas vaipade fotod ja andmed.....	43
LISA 2 Fotod valmis tööst	76
LISA 3 Koondtabel uuritud tekkide kohta	78
SUMMARY	80
LISA 4 Valmistöö fotod, materjali näidised ja kavandid	

SISSEJUHATUS

Käesolevas töös on vaatluse alla võetud Viljandimaal tuniistehnikas valmistatud tekid. Tunniistehnika on heegeldamine, mida teostatakse pika varda taolise heegelnõelaga. Tunniistehnikas heegeldades toimub heegeldamine ainult töö paremal pool kahe rea kaupa, üks on edasi- ehk silmusrida ja teine tagasi- ehk lõpurida.

Tänapäeval on kasutusele võetud ka kahe konksuga heegelnõel (heegelnõela mõlemas otsas on heegelkonks), millega saab heegeldada ringselt tunniistehnikat. Vanades traditsioonides selline heegeldusviis puudub.

Tunniistehnikat võib pidada ammuunustatud vanaks ja salapäraseks heegelduseks, sest seda teavad ja oskavad tänapäeval vähesed. Samuti on selle tehnika ajaloo kohta teada vähe, sellel on mitmeid nimetusi, mis ei anna sugugi aimdust, kust see tehnika pärit on.

Tunniistehnika levis Eestimaal 19. sajandi teisel poolel. Kõrghetk on 19.-20. sajandi vahetusel, sel ajal koguti kõige rohkem tuniisesemeid muuseumidesse.

See tehnika on olnud Eestis kunagi populaarne ja siis vajunud unustusehõlma, kaasajal saanud teenimatult vähe tähelepanu. Paljud käsitööharrastajad ei teagi sellistest heegeldamisvõimalustest, nagu pakub tunniistehnika. Ei suudeta tuvastada tunniistehnikas valmistatud asju.

Tunniistehnika on aega ja kannatust nõudev tehnika, mida valdavad inimesed on sellest vaimustuses. Kahjuks on selle ala meistreid Eestis vähe ja pole võimalik tellida endale näiteks tuniistekke või -voodikatteid. Kuid taasavastamine on alanud - Läänemaal Lihula Rahvaülikoolis toimuvad Maarja Jõevee eestvedamisel tunniistehnika kursused, kus tehnika vastu on elav huvi. Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis valmistas 2013. aastal lõputööna tunniistehnikas laste vooditeki Eleriin Press. 2012. aastal on Epp Klimenko poolt kokku pandud Haapsalu Kutsehariduskeskuse õpiobjekt „Tunniistehnikas Lõuna-Läänemaa saanitekkide ääreprintsid“. See õpiobjekt on loodud Haapsalu Kutsehariduskeskuse tekstiilitöö

eriala õpilastele heegeldamise mooduli ühe alateema õppematerjaliks, kuid on kasutatav ka eraldiseisvana ja internetis kättesaadav.

On oluline, et inimesed tunneksid huvi oma kodukoha ja seal tehtud tööde vastu. Üheks võimaluseks suurendada seotust kodupiirkonnaga on pakkuda ammu unustatud vana tehnika uuesti kasutusele võtmist ja propageerimist kooli käsitöötundides ja käsitööringides, tutvustades Eesti erinevates muuseumides leiduvaid Viljandimaal valmistatud tuniistehnikas tekke. Üldiselt ei teata, et meie esivanemad on valmistanud tuniistehnikas kauneid voodikatteid, saanitekke ja lastetekke ning vaipu, kaunistades esemeid erinevate töövõtetega.

Minu poolt uuritavaks alaks on Viljandimaa.

Viljandi maakonna omavalitsused on Abja vald, Halliste vald, Kolga-Jaani vald, Kõo vald, Kõpu vald, Mõisaküla vald, Viljandi vald (Paistu, Pärsti, Saarepeedi ja Viiratsi vald), Suure-Jaani vald, Tarvastu vald, Viljandi linn ja Võhma linn. Lõunapoolset osa Viljandimaast - Tarvastu, Paistu, Halliste, Karksi ja Helme valda - nimetatakse Mulgimaaks. Mulgimaa on kultuuriajalooline piirkond Lõuna-Eestis, mis koosneb viiest endisest kihelkonnast.

Põhja-Viljandimaa ajaloolises jaotuses olid Kolga-Jaani, Põltsamaa, Pilistvere, Suure-Jaani, Viljandi ja Kõpu kihelkonnad.

Teoreetilise uurimuse käigus koondan uuritava piirkonna Eesti Rahva Muuseumis (edaspidi ERM), Eesti Rahva Muuseumi Heimtali muuseumis (ERM HM), Viljandi Muuseumis (VM), Eesti Vabaõhumuuseumis (EVM) etnograafiakogudes säilinud ja erakogudes olevad tuniistehnikas tekid ühte andmekogusse. Tekid on ajavahemikust 19. sajandi lõpp kuni 20. sajandi keskpaik.

Töö eesmärgiks on anda lugejale ülevaade Viljandimaal valmistatud tuniistekkidest, nende kaunistusviisidest (tikandid, tuniistehnikas pinnakaunistusvõtted, servakaunistused ning ühendused), suurustest ja kompositsioonilistest lahendustest.

Vaatluse all oli kokku 30 tekki, neist ERM-ist 12, ERM HM-ist 7, EVM 5, VM 2 tekki ja 1 tekikatked ning eraisikute kogudest 3 tekki. ERM-i vaipade andmed on elektroonilisest vaibakogust, kogude hoidmise põhimõtted on karmid ja sellepärast ei olnud võimalik kõiki tehnilisi pisidetaile tuvastada. Ülejäänud materjalid on saadud kohalikke muuseumide külastades ja varahoidjatelt andmeid kogudes. Säilinud tekke on Halliste, Helme, Karksi, Paistu, Pärsti, Suure-Jaani, Tarvastu ja Viljandi kihelkondadest.

Uurimistöö kirjalikud allikad on Catherine Amoroso Leslie' *Needelwork Through History: An Encyclopedia* ja M. Kortsu *Pidulikud lauatekstiilid Heimtali viinakööki*, diplomitöö Viljandi

Kultuurikolledžis. Väga olulised infoallikad on ka vestlused erakogudes olevate tekkide omanikega. Töö illustreerimiseks on kasutatud eelnimetatud muuseumides ja erakogudes olevate tekkide fotosid.

Lõputöö praktilise osana valmis tuniistehnikas heegeldatud voodikate, mis on kaunistatud lilltikandiga. Minu eesmärgiks oli teki valmistamisel kasutada tuniistehnika tehnoloogilisi ja kaunistuslikke võtteid, mida on kasutatud Viljandimaal etnograafiliste tuniistekkide valmistamisel. Tikandis on kasutatud mähk- ja varspistet. Voodikatte materjaliks valisin punase ja musta kolmekordse villase lõnga, sest selline värvikombinatsioon on enimlevinud Viljandimaal.

Lõputöö jaguneb neljaks peatükiks: neist kolm kajastavad teoreetilist uurimust ja neljas on ülevaade praktilisest tööst.

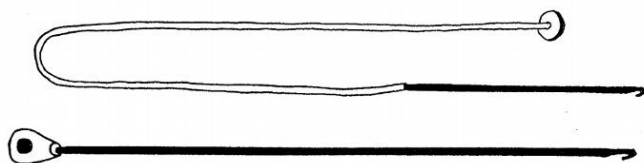
Esimese peatükis annan ülevaate tuniistehnikast üleüldiselt - töövahendid, töövõtted ja erinevad pinnad. Teises peatükis annan ülevaate tuniistehnika ajaloost. Kolmandas peatükis uurin Viljandimaal tuniistehnikas valmistatud tekke, nende kaunistusviise (tikandid, tuniistehnikas pinnakaunistusvõtted, servakaunistused ning ühendused), suurusi ja kompositsioonilisi lahendusi. Neljandas peatükis analüüsin oma praktilise töö valmimist ja esitlen valmis tööd.

1. TUNIISTEHNKA

1.1 Tuniistehnika töövahendid

Tuniistehnikas heegeldamiseks sobib pikk ühtlase jämedusega vardataoline heegelnõel, mille lõpus on stopper, mis takistab heegelnõelal olevaid silmuseid maha libisemast (Aljasmets 1984, lk 76).

Tuniisheegelnõel võib olla ka elastse sabaga nagu ringkudumise varras, nupuga otsas (Korts 1998, 17). Tänapäeval võime vaid oletada, kuna muuseumides ei ole tuniisheegelnõelu säilinud, mis materjalist olid vanasti heegelnõelad tehtud, kas puidust või loomade luudest.

Joonis 1

(Korts 1998, lk 17)

1.2 Tuniistehnikas heegeldamine ja levinumad tuniistehnikas heegelpinnad

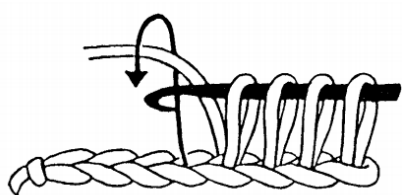
Tuniistehnikas heegeldades toimub heegeldamine ainult töö paremal pool kahe rea kaupa, üks on edasi- ehk silmusrida ja teine tagasi- ehk lõpurida. Heegeldamist alustatakse heegelahelaga. Sellele heegeldatakse edasirida, mille käigus igast eelmise rea silmusest heegeldatakse välja uus silmus, mis jääb heegelnõelale kuni rea lõpuni (Joonis 2). Tagasireal heegeldatakse rea kõrgenduseks üks ahelsilmus ja ülejäänud silmused heegeldatakse paarikaupa (lõng nõelale ja tõmmatakse korrakahest silmusest läbi uueks silmuseks) maha (Joonis 3). Siis alustatakse jälle uue edasirea heegeldamist (Joonis 4,5). Tuniisheegeldus lõpetatakse tavaliselt kinnissilmuste reaga. Tuniisheegelduse juures tuleb säilitada alati sama silmuste arv, millega

alustati (v.a kahandamised ja kasvatamised, mida heegeldatakse edasireal ehk paremalt vasakule real) (Aljasmets 1984, lk 76-77).

Heegeldades peavad kõik silmused mahtuma heegelnõela peale.

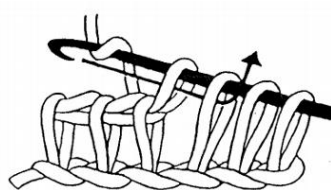
On olemas ringvarrastele sarnaseid tuniisheegelnõelu, mis võimaldavad heegeldada ka laiemaid esemeid. Samuti on uuemal ajal populaarseks muutumas kahe otsaga tuniisheegelnõel, mille abil saab heegeldada ka ringselt.

Uued heegelkirjad saadakse siis, kui alates teisest edasireast silmuseid teisiti nõelale korjatakse. Tagasireal heegeldatakse silmused maha enamasti ühtmoodi paarikaupa, mõnikord ka grupikaupa (Aljasmets 1984, lk 77).

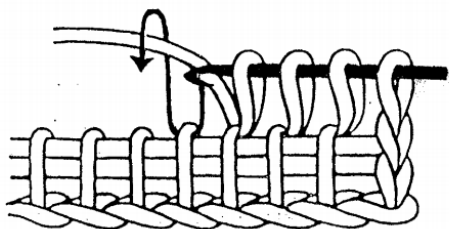
Joonis 2

(Aljasmets 1984, lk 76)

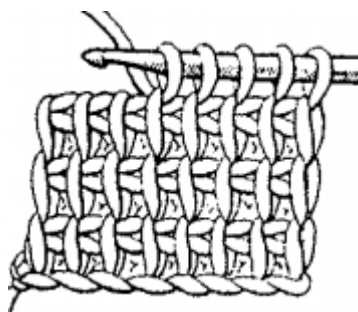
Joonis 3

(Aljasmets 1984, lk 77)

Joon 4

(Aljasmets 1984, lk)

Joonis 5

(Käsitöö album 22 1987, lk 98)

Erinevad üleskorjamisviisid võimaldavad imiteerida silmkoelisi parempidiseid ja pahempidiseid pindu, võrkpindu, pitsikirju, teha venitatud nuppe ja karakullnuppe.

Heegeldada saab nii väga tihedaid ja tugevaid kui ka õhulisi, pehmeid ja pitsilisi pindu.

Viljandimaal säilinud tekkidel on enimlevinud tuniistehnikas heegeldatavad pinnad lihttuniispinnad, kuid on ka palmikulist heegelpinda ja pind, millel on sammastest muster.

Viljandimaal säilinud tekkidel on tuniistehnikas pinnakaunistusena heegeldatud erinevaid nuppe- karakullnupud või venitatud nupud.

Palmikuline heegelpind. Edasirea mustrikoha silmused heegeldatakse välja üle-eelmise edasirea silmustest järgmiselt: võetakse heegelnõelale keerd, haaratakse üle-eelmise rea ühevõrra eespool (vasakul) olevast silmusest heegelnõela suunaga paremalt vasakule ja heegeldatakse silmus, seejärel keeruga kahekaupa maha (nagu samba heegeldamine) nii, et heegelnõelale jääb vaid üks mustri silmus. Nõelal oleva silmuse all/taga olev taustasilmus on vaja läbi heegeldada, muidu üldine silmustearv kahaneks.

Tagasireal heegeldatakse rea kõrguseks üks ahelsilmus ja ülejäänud silmused heegeldatakse paarikaupa maha, kuni heegelnõelale jääb üks silmus. Alustatakse uuesti edasirea heegeldamist, sammas eelmise samba kohale. Kui kujundada tuniissambad hajusalt, siis jäävad need püstisemalt hoidma, tekitades **sammastega mustri tuniispinnale**.

Karakullnupud. Edasirea silmused heegeldatakse vastavalt sellele, millist tausta karakullnupule soovitakse. Tagasireal heegeldatakse sinna, kuhu nuppu soovitakse, kaks või enam ahelsilmust. Nupud heegeldatakse kas igal tagasirea või üle rea, olenevalt sellest, kui tihedalt nuppe soovitakse. Nuppudest moodustatakse geomeetrilisi mustreid (rombe, täppe, riste jms).

Venitatud nupud. Edasirea silmused heegeldatakse nupu kohal välja üle-eelmise edasirea silmuste vahekohtadest järgmiselt: heegelnõel suunatakse üle-eelmise rea silmuse vahekohta ja venitatakse välja pikk aas, seejärel haaratakse keerd heegelnõelale ja korratakse tegevust nii mitu korda, kui suurt nuppu soovitakse (tavaliselt 3–5). Seejärel heegeldatakse tausta nii, et üks silmus nupu tagant jääb heegeldamata. Tagasireal tõmmatakse lõng nupu kohal kõikidest nupu silmustest läbi, jätkatakse rea lõpuni seni, kuni heegelnõelale on jäänud üks silmus. Alustatakse uuesti edasirea heegeldamist vastavalt sellele, kui tihedalt nuppe soovitakse – need heegeldatakse tausta vahele (Korts 1998, lk 21-23).

2. TUNIISTEHNIKA AJALUGU

Inglise keeles nimetatakse tuniisheegeldust *Tunisian crochet*, *Tricot crochet*, *hook knitting*, *Shepherds knitting* või *Afghan crochet*, prantsuse keeles *Tricot crochet*, norra keeles *hakking*.

Tuniistehnika on asunud kudumise ja tavalise heegeldamise vahel, seda tehnikat on peetud kudumise ja heegeldamise hübriidiks. Kasutatakse pikka heegelnõela, mis sarnaneb silmkoos kasutatavale vardale, töö käigus ei pöörata tööd ringi ja pind sarnaneb silmkoos kootavale koele (Ohrenstein 2012, lk 5).

Tuniisheegelduse nimetuse ja tehnika päritolu ümber on palju erinevaid legende ja arvamused. Ühe versiooni kohaselt on tegemist Aafrikas, Kesk-Aasias, Lõuna-Ameerikas ja Hiinas praktiseeritud heegelkudumisega, kust see levis Euroopasse 19. sajandil ja sai populaarseks, nagu ka tavapärase heegeldamine. Heegelkudumiseks kasutati kaht pika konksuga varrast. Arvatakse, et algselt kasutati konksude asemel sõrmi, kuid tõendeid selle kohta ei ole. Teise versiooni kohaselt on tuniisheegeldust kui lihtsat tehnikat kasutanud meremehed ja lambakarjused ilmastikukindlate rõivaste valmistamiseks. Töövahend oli pikk puust konks, mida nimetati *Afghan hook*. (Amoroso 2007, lk 217-218)

1858. aastal kirjutas Briti ajakiri *Belle Assamble* uuest heegeldamise tehnikast, mida võis pidada tuniistehnikaks, ajakiri nimetas seda *Printsess Frederick William stitch* (Ohrenstein 2012, lk 8).

Seda tehnikat on populariseerinud Inglise vabrikusse tööle sõitvad tüdrukud (*railway knitting*), kes rongi oodates ja rongis sõites heegeldasid, ning ka Ühendkuningriigi kuninganna Victoria, kes tuniistehnikat olevat hästi vallanud. Viktoriaanlikud käsitööraamatud sisaldavad palju tuniisheegelduse õpetusi. Väga populaarne on see tehnika Norras 19. sajandi keskelt 1920. aastateni. Mujal maailmas on tuniis levinud kui sallide ja rätikute heegeldamise tehnika (Amoroso 2007, lk 218).

2.1 Tuniistehnika ajalugu Eestis

Eestis hakati tuniistehnikat harrastama 19. sajandi keskel. Kõrghetk on 19.-20. sajandi vahetusel, sel ajal koguti kõige rohkem tuniisesemeid muuseumidesse.

Lääne-Euroopast jõudis see tehnika meremeeste vahendusel siia. Kõige populaarsem oli see sajandivahetusel, talude päriseks ostmise ajal. Esmalt hakati tuniistehnikat kasutama Mulgimaal, kust see levis edasi Eestimaa teistesse paikadesse. Läänemaal kaunistati tikitud tekke tuniispitsiga. Eestis heegeldati tuniistehnikas peamiselt saanitekke ja voodivaipu, vähem rõivaid (kindaid, kinda randmeid, mütse ja veste) (Korts 1998, lk 40).

„Lisaks telgedel kootud vaipadele tekkisid 20. sajandi alguses Eesti külades tikitud vaibad heegeldatud alusele. Vaipade põhi on heegeldatud kas ühevärvilisena või triibulisena, dekoor on tikitud kas ristpistes või täitepistes. Esimesel juhul on üksikud motiivid enam stiliseeritud ja lihtsustatud kui teisel. Kuid mõlemal juhul on dekoor ilmselt kopeeritud tol ajal käibelolevatest mustritest.“ (Kuma 1976, lk 43), sellest lõigust võib oletada, et juttu on tuniistehnikas valmistatud vaipadest.

Riina Tomberg on maininud paari Muhu naise silmkoelise vati juures, et selle alläär ja hõlmad on heegeldatud tuniistehnikas (Tomberg 2007, lk 93, 104-105). Samuti võib leida raamatust „Meite Muhu mustrid“ lk 253 tuniistehnikas valmistatud vesti.

Eesti Rahva Muuseumist võib leida ka naiste tuniistehnikas heegeldatud labakindad (ERM A 574:180) ja kindaid, mille randmed on tuniistehnikas (ERM 3461, ERM 3496, ERM A 509:3461 ja ERM A 509:3231).

Muuseumidesse on kogutud peale tekkide veel susse, kotikesi, salle, mütse ja vöösid (Korts 1998, lk 40).

Saanitekid ja voodikatted heegeldati enamasti ikka pulmadeks või muudel pidulikel juhtudel kasutamiseks, sest need olid suured ettevõtmised ja tuniistehnika on aeganõudev töö. Kuna pruudi kaasavara pulmas peegeldas perekonna jõukust, siis püüti tekid kujundada võimalikult kaunid ja pilkupüüdvad.

Pruuditekid ja peiutekid on olnud nii sõidu- kui ka voodikatted. Samuti on tekke kasutatud seinavaibana. Säilinud on muuseumides ka tekikatkeid ja üks toolikate.

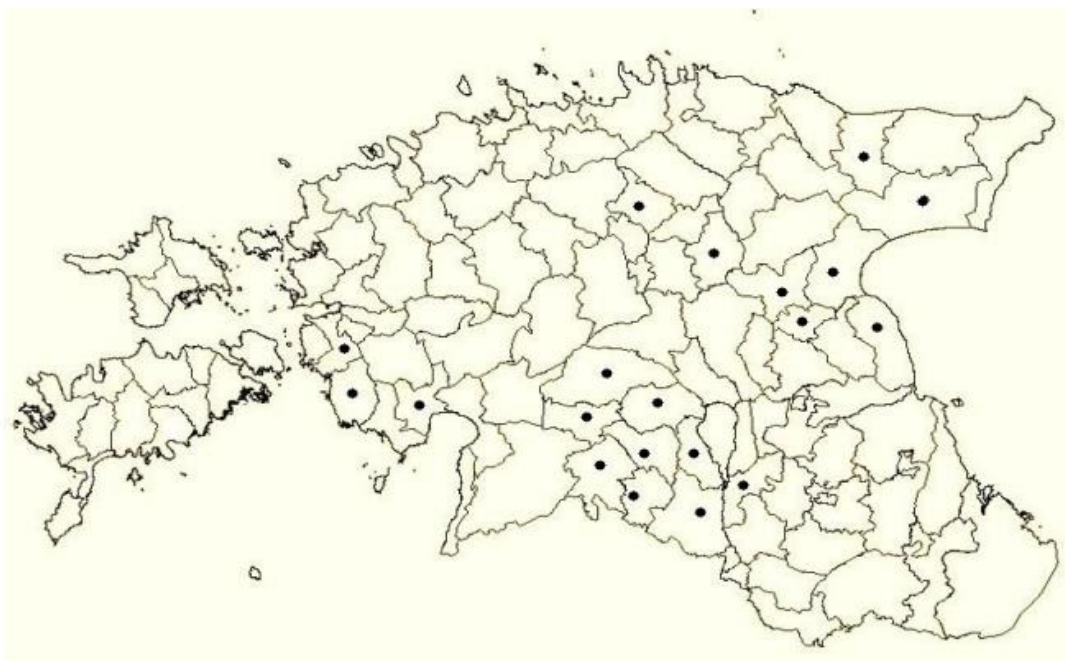
Tuniistekid moodustavad Eesti rahvuslikus tekstiilipärandis olulise osa. Nende valmistamisel said käsitöömeistrid näidata oma värvivalimise ja mustrite kujundamise oskust (Korts 1998, lk 43). Kes ise ei osanud, sai mustreid ja kirju meistritelt või mustrilehtedelt, mis välismaailmast Eestisse ja tuniistekidelegi levisid (Kuma 1976, lk 43).

Tuniisi on nimetatud ka vaese inimese teki valmistamise tehnikaks. Igaüks ei saanud endale lubada kangastelgi, millega kududa tekke. Tuniisiribasid oli mugav ka kodust väljas ja teel heegeldada.

Tehnoloogiliselt on valmistamisel kasutatud kõige enam lihttuniisi heegelpinda, kuna sellele on kõige lihtsam tikkida (Korts 1998, lk. 43).

Tuniistekkide leviala saab säilinud esemete põhjal määratleda, et enim on levinud tuniistekid Viljandimaa Paistu, Tarvastu, Halliste, Viljandi, Helme, Kõpu, Karksi ja Suure-Jaani khk; Tartumaal Kodavere, Laiuse, Torma, Rõngu ja Palamuse khk; Pärnumaal Audru khk; Järvamaal Järva-Madise ja Koeru khk; Virumaal Iisaku ja Lüganuse khk; Läänemaal Varbla ja Karuse khk. (Joonis 6). Mujalt Eestist andmed puuduvad.

Viljandimaalt on säilinud tuniistehnikas valmistatud vaipu, voodi- ja süngitekke, üks sõidutekk, titetekk ja toolikate. On üks vooditekk (ERM A 640:477), mida on kasutatud ka seinavaibana, nagu legendist välja võib lugeda.

Joonis 6. Tuniistekkide levik Eestis (Press 2013, lk 7)

3. VILJANDIMAA TUNIISTEHNİKAS VALMISTATUD TEKID

Uurimustöö on koostatud Eesti Rahva Muuseumis (edaspidi ERM), Eesti Rahva Muuseumi Heimtali muuseumis (ERM HM), Viljandi Muuseumis (VM), Eesti Vabaõhumuuseumis (EVM) etnograafiakogudes säilinud ja erakogudes olevate tuniistehnikas tekkide põhjal.

Koostatud on ka ülevaatlik koondtabel tekkidest (Lisa 4), kus on kirja pandud eseme number, päritolu, nimetus, kogumise aasta/vanus, laidude arv ja mõõdud, suurus, põhivärvid, kaunistusviisid: tikand ja nupud, tikandis kasutatavad värvid, tikandis kasutatavad pisted, äärekaunistus, vooder ja ribade kokkuühendamine.

Vanim säilinud tekk on valmistatud aastal 1895. Enamus tekke on valmistatud 1900-1920. aastatel ja hiljem. Väga raske on välja tuua mingeid konkreetseid erinevusi uuemate ja vanemate tekkide puhul. Võib-olla vaid see, et uuemate tekkide puhul on äratuntav ajakirjade mõju (nt. ERM HM E164, ERM HM E447). Lilltikandit, mida peetakse Lääne-Eesti vaipade kaunistusvõtteks, on kasutatud tuniistekkide kaunistuseks väga rikkalikult ristpistetikandi kõrval.

3.1 Tuniistekkide suurused ja jaotus

Tekkide suurused on väga erinevad, olenevalt kasutusotstarbest on vaibad 122x109cm, vooditekid kõige suurem 143x215 cm ja väiksem 76x103 cm, toolikate 133x54 cm, titetekk, sõidutekk 150x150 cm. Aja jooksul võis teki kasutusotstarve muutuda. Vooditekid ja vaibad on enamjoalt ristkülikukujulised, sõidutekk ja titetekk ruudukujulised ehk võrdsete külgedega. Vanemad vooditekid on tänapäevastest lühemad, kuna voodid olid vanasti väiksemad.

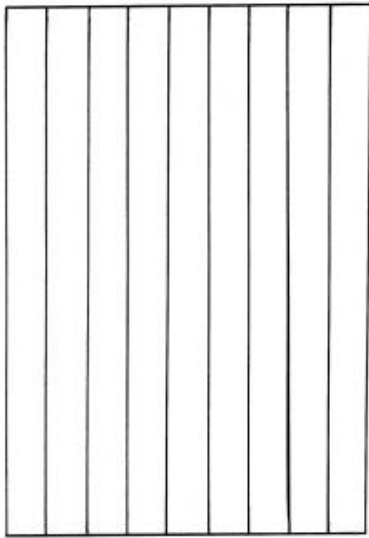
Tuniistekid võib jaotada kaheks - ribajaotusega tekid (Joonis 10, 11) ja keskväljakuga tekid (Joonis 12, 13). Käesolevas töös uuritud Viljandimaal valmistatud tuniistekkide hulgas on ribajaotusega komponeeritud tekid ülekaalus, on säilinud EVM kogus üks ja erakogus Kaja Lepla käes teine keskväljakuga tekk.

3.1.1 Ribajaotusega tekid

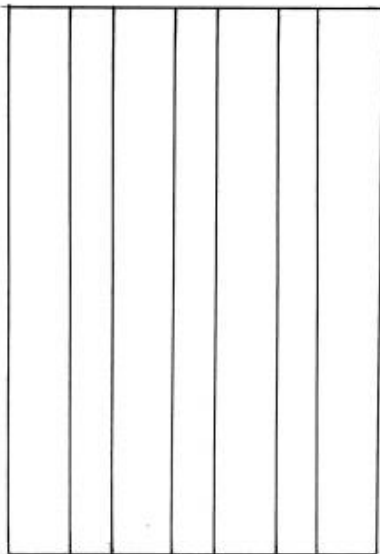
Uuritud tekkide seast olid 28 tekki ribajaotusega.

Ribajaotusega tekid koosnesid enamasti tuniistehnikas heegeldatud ribadest, mis olid omavahel õmblemise või heegeldamise teel ühendatud. Ribade arv on tavaliselt 5, 7, 9 või 11. Vahel kasutati heegeldatud ribadega vaheldumisi telgedel kootud kangaribasid, heegeldatud või silmkoos kootud ribasid. Telgedel kootud vahe ribadega on säilinud tekkidest kolm, kootud vahe ribadega on samuti kolm ja heegeldatud vahe ribadega on kaks tekki.

Tekkidel esines nii võrdse (Joonis 7) kui ka kahe või kolme erineva laiusega ribasid (Joonis 8).

Joonis 7

Joonis 8

Tuniistekkide ribajaotus on erinev, näiteks Karksi (ERM A 661:10), Viljandi (ERM A 640:477), Halliste (ERM HM E163) ja Paistu (ERM HM E447) kihelkonna tekid algasid kitsamast ribast, siis aga Paistu khk (ERM HM E165) tekk algab laiemast ribast (Joonis 8).

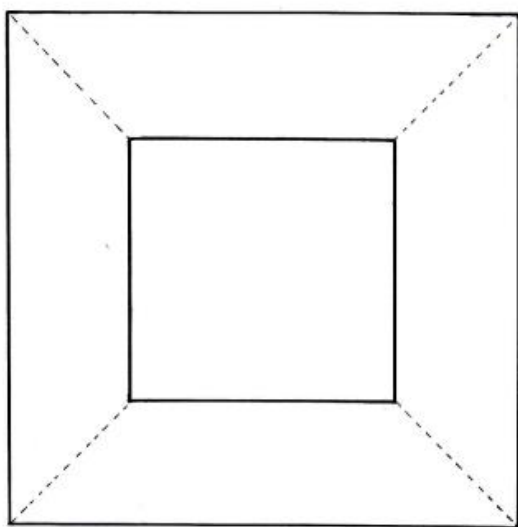
Enamus ribajaotusega tuniistekke algas servast ühe kaunistusvõttega ja lõppes sama kaunistusega teises servas, kuid Halliste (ERM HM E164) kihelkonna tekk algas ühes servas tikandiga ja lõppes teises servas nupulise tuniisheegelpinna ribaga.

3.1.2 Keskväljakuga tekid

Uuritud tekkide seas oli vaid kaks tekki mis olid keskväljakuga.

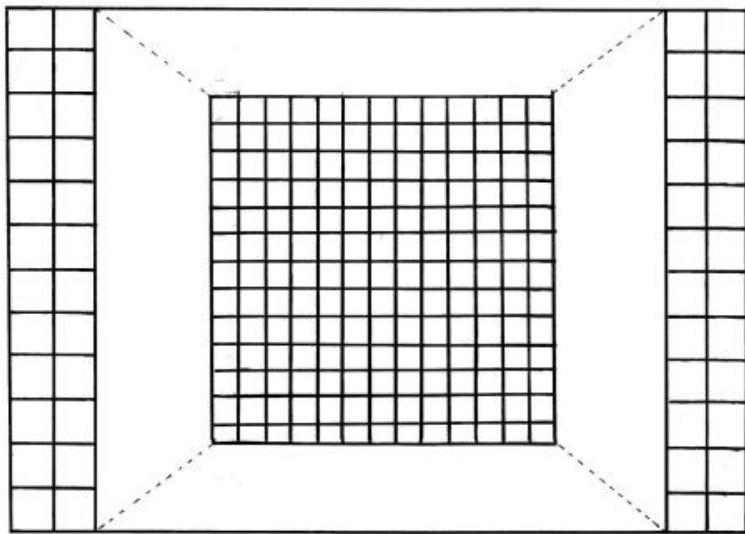
Keskväljakuga tekid jaotusid kompositsiooniliselt: keskmise osa moodustas ühevärviline pind (Joonis 9) või maleruudustik (Joonis 10). Ümber keskväljaku on kinnissilmustega heegeldatud pind või tuniistehnikas heegeldatud ribad, mis on omavahel kokku õmmeldud või heegeldatud.

Ühevärvilise keskväljakuga tekk (Joonis 9) on pärit Tarvastu kihelkonnast (erakogus Kaja Leppla tekk). Selle teki keskmine osa moodustub ühest ühevärvilisest laiast lihttuniisi ribast. Keskväljakut ümbritseb ringselt ühevärviline tuniisriba, tekk on ruudukujuline.

Joonis 9

Maleruudulise keskväljakuga teki (Joonis 10) (EVM E236:119) keskosas on ruudustikus enam kui kaks tooni, ruudud on ühesuurused, keskväljakut ümbritsevad lihttuniisist ribad ja otsaservades on veel omakorda ruudustik.

Joonis 10

3.2 Materjalid

Uuritud Viljandimaal valmistatud tuniistekid on heegeldatud villasest materjalist. Lõnga jämedus on tänapäeva mõistes valdavalt 8/2 (vanasti sellist lõngajämeduse numeratsiooni ei tuntud, seepärast võib üldistavalt öelda, et kasutati kahekordseid lõngu), kuid on ka tekke, mille materjali jämedus on 8/3.

Lisaks tuniisheegeldatud pindadele on kasutatud ka telgedel kootud kangast ribasid (ERM A 661:8, ERM A 661:10, ERM A 661:12) ja ka silmuskoos kootud (EVM E150:88, ERM A 599:315) ja lihtheegelduses (ERM A 976:11, EVM E236:11) ribasid.

Ribade ühendusmaterjaliks on valdavalt teki põhimaterjalina kasutatav materjal, kuid on ka tekke, milles ribad on ühendatud puuvillase niidiga kokku õmmeldes.

Tikandite materjal on sama jämedusega villane lõng, nagu kasutati teki detailide heegeldamiseks, või natuke peenem lõng.

Äärepitsid ja teki servad on heegeldatud sama jämedusega villase lõngaga nagu teki detailid. Halliste khk vooditekil (EVM E 150:48) on servas tugevduseks takunöör.

Kuna tuniisteki pahem pool ei jää sama ilus kui parem, siis õmmeldi tihti tekile alla vooder. Vooder oli ka kaitseks kulumise ja määrdumise vastu, voodrit sai küljest harutada pesemisel või

vahetada. Voodrina kasutati kodukootud kangaid või uuemal ajal poekangaid. Enim on levinud puuvillase ja linase voodriga tekid. Halliste khk tekil (ERM HM E 164) on siidvooder.

3.3 Värvilahendused

Värvilahendustelt on tekid erinevad.

Uuritavatest tekkidest kaheteistkümmel tekil on põhitooniks must ja punane. Kuid nende kõrval võib leida siiski ka teisi erinevaid taustatoone, samuti valge (ERM HM E16; ERM HM E 163) ja halli (VM 9751:1/E-1822) terve teki ulatuses domineeriva põhitooniga tekke. Ainuke tumepruun tekk on Helme khk (ERM A976:11). Halliste khk tekk (ERM HM E786) on aga hoopis beeži ja sinepikollase põhitooniga.

Enamjaolt on teki tumedam riba kaunistatud tikandiga ja heledamasse ribasse on sisse heegeldatud erinevad pinnad (nupud, horisontaalread). Kuid on ka tekke, millel on tikand kaunistuseks kõigil ribadel (ERM A 661:12; ERM A 771:83; VM 11461; ERM A 640:477; ERM HM E447).

Kui aga juhtus, et üht värvitooni lõng sai otsa, siis ei tehtud sellest probleemi, vaid heegeldati sobivas või kättesaadavas toonis edasi. Nii võib kohata mitme teki puhul tooni muutust. Näiteks Juula Sihveri teki äärepitsi üks nurk on teist tooni lõngaga heegeldatud.

3.4 Kaunistusviisid

Tuniistekkide kaunistused on kas hästi rikkalikud või väga tagasihoidlikud. Kaunistusviisidena on kasutatud tikandit ja erinevaid tuniispindu. Leidub madal-, mähk-, vars- ja ristpistetikandit.

Tuniistehnikas heegeldpindadel on enamasti nupud, kuid on ka reljeefseid diagonaalridu ning palmikuid. Ribade servad on kas ühevärviliselt kinnissilmustega (ERM A 771:83), erinevate värvidega kinnissilmustega heegeldatud (EVM E87:36, ERM A 642:149) või kaunistatud heegelsammastega (EVM E150:88, Viljandi Muuseumi uus tekk). Leidub kokkuõmmeldud osa peale kaunistuseks pandud keerupaela (ERM A 644:258). Välisservades on kas heegelpits (n. ERM A 771:83, ERM A 644:258, EVM E236;11) või narmad (ERM A 661:8, ERM A 644:154, ERM HM E165, ERM A 643:52, ERM A 640:477).

3.4.1 Tikandid

Lihttuniisis heegeldatud ribad on kaunistatud tikandiga. Enim on säilinud tekkidel kasutatud lilltikandit, vähem ristpistetikandit. Kolmekümnest tekist üheteistkümnelt on vähemal või suuremal määral kasutatud ristpistetikandit ja kaheksateistkümnelt tekil on lilltikand.

Lilltikandis on kasutatud madal-, mähk-, sõlm- ja varspistet. Taimede varred on tikitud varspistes, õied ja lehed on madal- või mähkpistes ning õite südames kasutatud sõlmpistet. Tikand on loodud kas ülikülluslikult värvilisena või siis vastupidiselt vaevumärgatavate taustatoonis lõngadega.

Tekkide detailide kujundamisel on kasutatud üksikuid taimekimpe või siis taimeväänina kogu riba ulatuses looklevat lilltikandit. Lookleva lilltikandi puhul kordub sama muster terve riba ulatuses (ERM A 644:154, ERM HM E164, EVM E87:36). Üksikute taimekimpude puhul võivad kimbud olla ühesugused (Juula Sihveri tekk, ERM A 661:10) või siis taimekimbud on teki ulatuses kahes erinevas variandis ja ääreribadel taimeväänid (ERM 150:48).

Ristpistetikandis on samuti üksikuid taimekimpe (VM 9751:1/E-1822, ERM A 771:83, VM 11461) või taimeväänina kulgevat mustrit (ERM A 640:477, ERM HM E447), kuid esineb ka geomeetrist ornament (ERM HM E16, EVM E150:88) ja kombineeritult geomeetiline ristpistetikand koos üksikute taimekimpudega (VM 11461).

Kõige värviküllasemad on taimekimpudena ristpistetikandis tikitud kaunistused. Mustrit kujundades said meistrid rakendada oma meisterlikkust värvide kokkusobitamisel. Kasutatud on roosi, nelgi, piibelehe ja väiksemate õitega lillede motiive ning erinevaid lehti. Geomeetiline tikand on tagasihoidlikumates värvides, motiivid on omavahel seotud üheks mustriks.

3.4.2 Heegelpinnad

Kuigi tuniistehnika võimaldab palju erinevaid pindu, on Viljandimaal säilinud tekkide heegeldamisel enamasti siiski kasutatud vaid lihttuniisheegeldust. See jääb tihe ja tugev ning sellele on mugav tikkida.

Tekkidelt võib leida erinevaid nuppe - karakullnuppe, venitatud silmustega nuppe ning sammasnuppe. Nuppudele lisaks on kasutatud ka horisontaalset rida pinnale reljeefsuse andmiseks (Joonis 12) (ERM HM E165, ERM A 642:149) ja leidub ka palmikulist heegelpinda

(ERM HM E16). Ajaliselt vaadeldult on lihtsamate pindadega tekid vanemad ja keerulisemate pindadega uuemad, näiteks Christi Kütti valduses olev titetekki on valmistatud 1928. aastal ja sellel on sammastest peale moodustunud kolm paralleelset reljeefset pinda, mis on nagu ühepoolne palmik silmkoos.

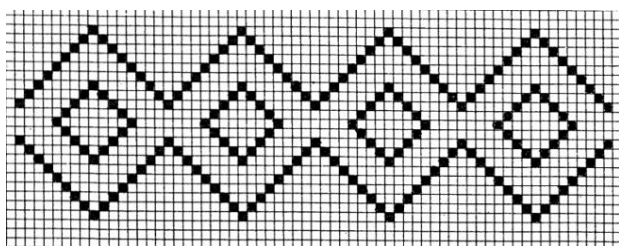
Tuniispinnakiri on enamasti geomeetiline, moodustades rombilisi ja sakilisi mustreid (Joonised 11, 12, 13, 14). Kuid on ka karakullnuppudest moodustunud taimeväädi mustrit (Joonis 15) (ERM A 644:154).

Rombilise mustri kaunistatud ribasid on enim, romb on kujundatud nuppudest, kuid nende rombisüsteemid on kõigil erinevad. Ühe teki (ERM A 686:51) puhul tekivad romb lihttuniisi pinnast ja nupud moodustavad tausta.

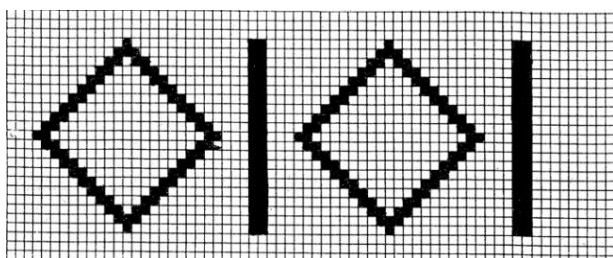
Esineb nii üle kogu tekiriba kulgevaid rombimustreid kui ka iseseisvalt asetsevad rombe (ERM HM E164).

Rombid koosnevad kas ühest nupureast või mitmest paralleelselt kulgevast reast. Enamasti on romb seest täidetud või on suurema rombi sees väiksem romb või üksikud täpid, kuid on ka seest tühje rombe. Rombi sees on ka ristpistikandit (VM 11461) ja õied, mis moodustatud ühekordsetest sammastest (EVM E150:48).

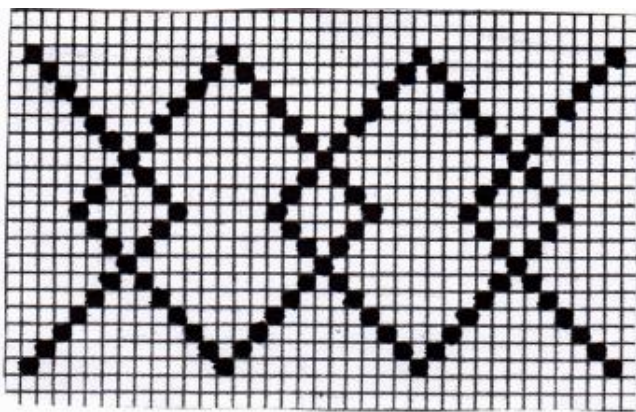
ERM HM E163 moodustavad ornamendi kolme liiki karakullnupud.

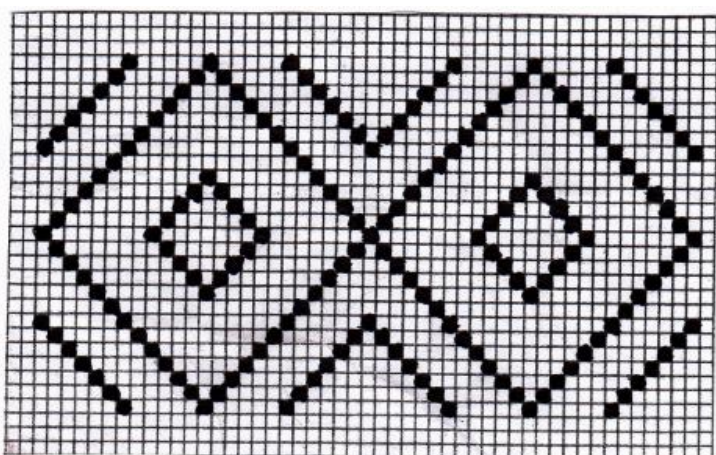
Joonis 11

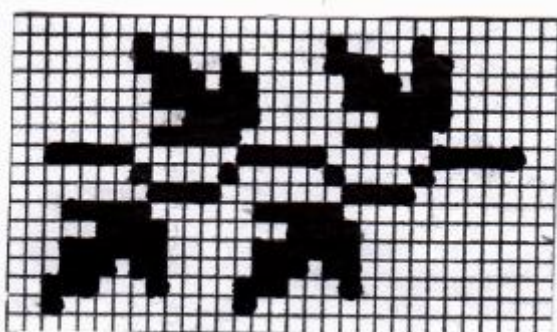
Joonis 12

Joonis 13

Joonis 14

Joonis 15

Karakullnupulise pinnaga on moodustatud ka maleruudustik Paistu khk valmistatud toolikattel (ERM HM E447).

3.4.3 Ribade ühendusviisid

Tuniisribad on omavahel kokku õmmeldud üleloomispistega või kokku heegeldatud kinnissilmustega kas töö paremal või pahemal poolel. Uurimuse käigus selgus, et säilinud tekkidest viieteistkümmel on ribad ühendatud töö paremal pool kinnissilmustega heegeldades.

Paistu khk (ERM HM E165) ja Tarvastu khk (ERM A 644:258) tekil on ribad omavahel kokku õmmeldud üleloomispistega ja ühenduskoha peale kinnitatud keerupael.

Ribade ühendamise juurde kuulub ka servakaunistus, kus tekib kaunistuselement tuniispinna peale või on ribade vahele heegeldatud rohkem kui ühest reast koosnevad iseseisvad kaunistuselemendid. Kaunistusena kasutati näiteks linnusilmapistet (ERM A 661:8, ERM A 644:154). Sammastest ja sambagrupidest kaunistused on päris mitmel tekil (ERM HM E447, EVM E212:123, EVM E150:88, VM 11461, Juula Sihver). Samuti on kaunistus loodud serva pinnale kinnissilmustega (ERM HM E165) ja kinnissilmuste ja heegelahelaga väike pits ühevärviliselt (ERM A 661:8, ERM A 661:12) või siis rühmiti erinevate värvidega vaheldumisi (ERM A 661:10).

Vaheribad on enamasti kinnissilmustega heegeldatud paarisentimeetrised ribad, mis ühendavad kahte tuniisriba. (ERM A 686:51, EVM E150:88, ERM HM E164).

3.4.4 Äärekaunistused - pitsid ja narmad

Enamasti on tuniistekid äärtes kaunistatud heegelpitsiga ehk võib oletada kunagist pitsi. Äärepitse on lihtsamaid ja suursugusemaid, sakilisi (ERM A 642:149) ja kaarjaid (EVM E87:36, Juula Sihver). Pits on vastavalt otstarbele kõigis neljas servas (ERM HM E16), kolmes (ERM A 644:258) või kahes servas (ERM A 661:10).

Pitsid olid eelnevalt valmis heegeldatud ja hiljem teki külge õmmeldud üleloomispistega. Enamasti on pitsid teki ühe ribaga sama värvi, kuid on ka tekke, millel pitsi kõige viimane rida on heegeldatud teise ribaga samas toonis (ERM A 771:83) või on pits mitme värviga heegeldatud (EVM E236:11).

Sakiline pits on heegeldatud sakikaupa ja lõpuks on heegeldatud pikkupidi rida.

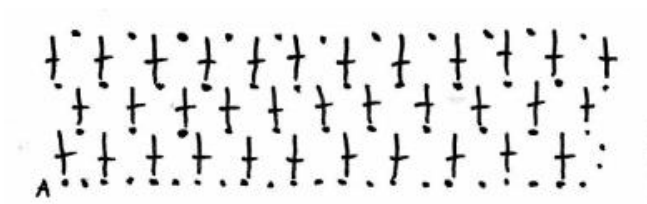
Kaarjad äärepitsid on erineva tehnoloogiaga, on lihtsamaid ja keerukamaid (Joonised 16-27). Lihtsamad pitsid on heegeldatud kahe-kolmerealiselt, kasutades ühe- ja kahekordseid sambaid ja heegelahelaid (Joonised 16-19) (ERM HM E16, ERM HM E164, EVM E87:36).

Keerulisemad pitsid koosnevad rohkematest ridadest (Joonised 20-27) (ERM A 664:258, ERM A 771:83, EVM E236:11).

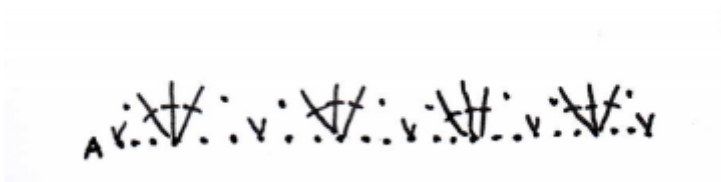
On ka tekke, mille kahes vastas servas on lihtsam ja kahes keerukam pits (EVM E150:88, EVM E87:36), ehk ühe teki juures on kasutatud kaht erinevat pitsi.

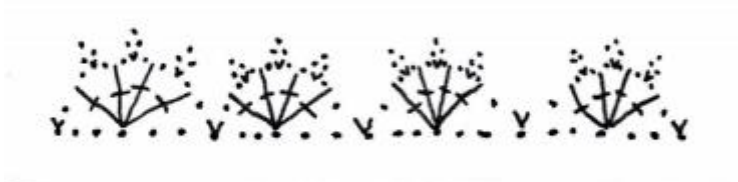
Joonis 16

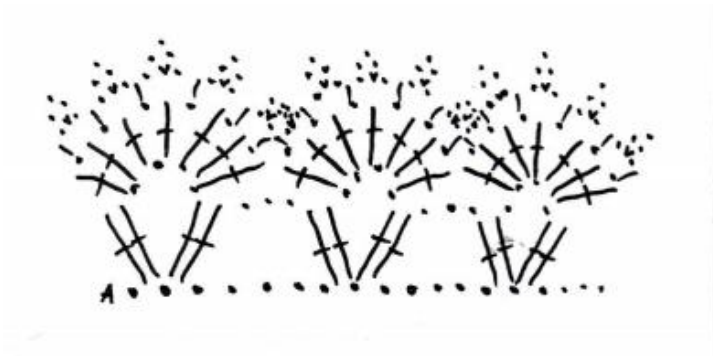
Joonis 17

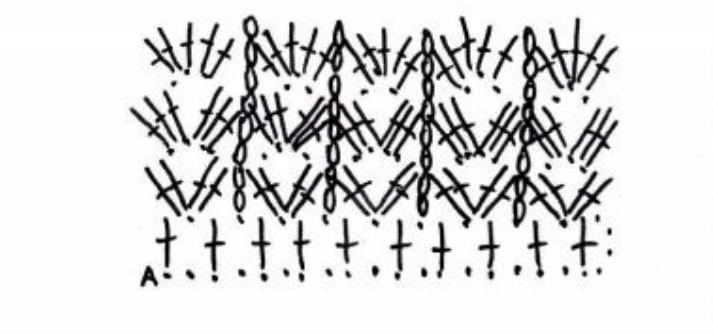
Joonis 18

Joonis 19

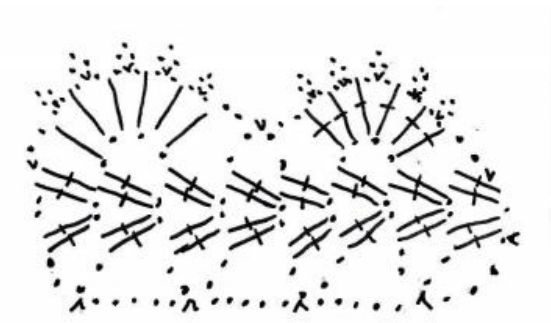
Joonis 20

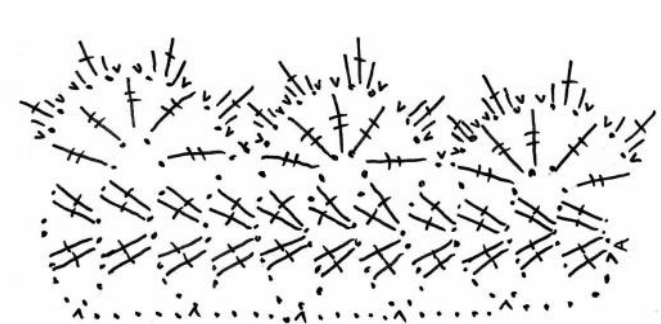
Joonis 21

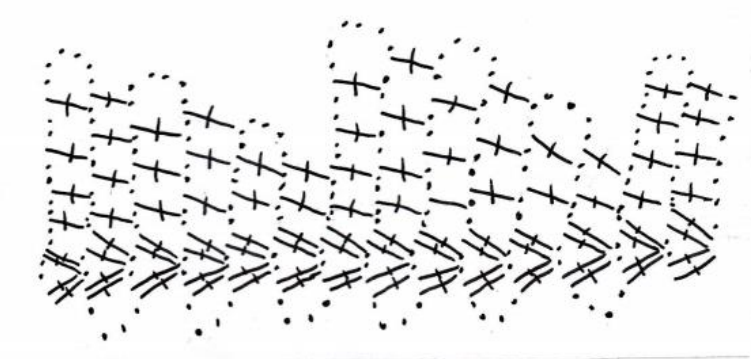
Joonis 22

Joonis 23

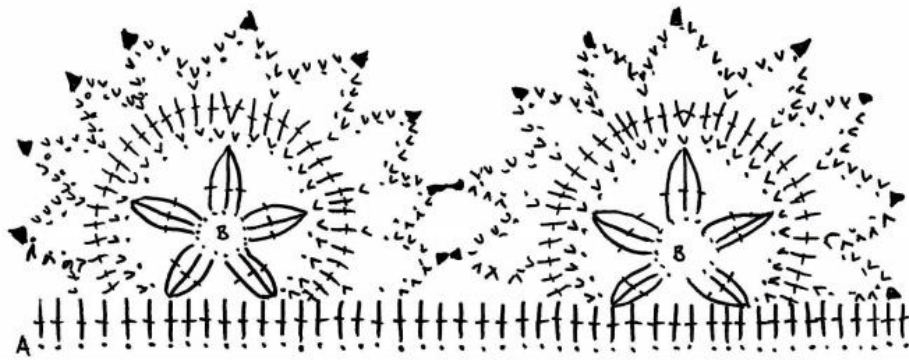

Joonis 24

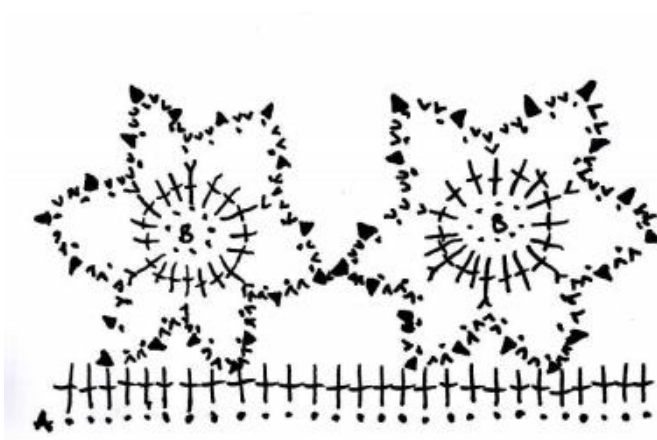

Joonis 25

Joonis 26

Joonis 27

Lisaks pitsile kasutati äärekaunistusena narmaid (ERM A 661:8, ERM A 644:154, ERM HM E165, ERM A 643:52). Narmad oli samuti eelnevalt valmis tehtud ja siis teki äärde üleloomispistega õmmeldud. Narmaste tehnoloogiaid on erinevaid - sidumistehnikas (ERM A 644:154), põllenarmastega sarnased (ERM A 661:8, ERM HM E165, ERM A 643:52). Narmad on teki ühe ribaga sama tooni, vaid ühel säilinud tekil on narmad kahevärvilised ja eriti suursugused (ERM A 640:447). Pitsiga koos narmad on samuti vaid ühel säilinud tekil (ERM A 644:154).

4.LÕPUTÖÖ PRAKTILINE OSA

4.1 Kavandamine ja tööproovid

Kui olin eneses lõpuks äratundmiseni jõudnud, et minu lõputöö võiks olla seotud tuniistehnikaga, siis otsustasin valmistada voodikatte ühele vanale Kärma talu koduselt restaureeritud voodile. See voodi on Kärma talus olnud magamisasemena kasutusel aastaid ja nüüd juba mõned head aastad kordamööda minu kolmele pojale.

Lõputööna valminud voodikatte inspiratsiooniallikaks olid uurimise käigus etnograafiakogudes läbi vaadatud ja uuritud tekid. Eesmärgiks oli valmistada kodukandi (Viljandi khk) stiilis ese. Töö kavandamisel lähtusin muuseumitekkidest ja nende kaunistusviisidest ning erinevatest töövõtetest.

Eesti Rahva Muuseumi Heimtali Muuseumis tuniistehnikas valmistatud tekke uurides sain kokku tekstiilikunstnik Anu Rauaga, kes oli minu lõputöö temast väga vaimustunud ja pakkus kohe välja, et võiksin valmistada tema vanaema Anu Raua 1910. aastal valmistatud tekist koopia. See tekk (ERM HM E166) on väga kehvas seisus imeilus tekk. Kuna aga lõputöö valmistamise aeg on lühike ja koopia valmistamine nõuab siiski rohkem aega ja pühendumist, et leida täpselt sobivad lõngad (õige jämedusega ja õiged värvitoonid), siis ma pidin kahjuks sellest pakkumisest esialgu loobuma. Kuid Anu Raud ei ole seda plaani maha matnud ja kui ta vahepeal Viljandi Kultuuriakadeemias minu pooleli olevat voodikatet nägi, tegi ta mulle selle pakkumise uuesti, et ma ikkagi võtaksin selle töö teha. Väga ahvatlev pakkumine ja oleks suureks auks.

Oma teki kavandamist alustasin põhitoonide valimisest, seejärel hakkasin erinevaid tööproove tegema. Samal ajal mõtlesin erinevate tikandite peale ja visandasin neid. Kuna töö on keskendunud Viljandimaal valmistatud tuniistekkkidele, siis põhitoonideks valisin kõige levinumad - musta ja punase.

Kavandeid tehes ja ribalaiusi kokku seades selgus, et teki pikkuse ja laiuse suhte sobitamisel oleks teki laiusesse paar riba juurde vaja. Esialgne plaan oli teha seitsme ribaga tekk - ühe riba laiuseks 15,5 (4 musta tikandiga riba ja 3 punast karakullnuppudest mustriga riba), mis oleks kokku teinud 108,5 cm ja teki pikkuseks 180 cm. Uue idee kohaselt, mis tekkis voodi laiust ja teki laiust vaadeldes ja mõeldes, et kena on, kui teki servad üle voodi ääre rohkem ripuvad, tegin üheksa ribaga teki (5 musta ja 4 punast riba). Punased ribad on kaht erinevat liiki karakullnuppudest mustriga. Tuniistehnikas karakullnuppudest heegelpinna kavandamisel sain inspiratsiooni ERM HM E163 tekilt, mis jäi omanäolisena mulle silma juba esmasel vaatlusel.

Teki ribade ühendusviis ja äärekaunistus jäid lahtiseks kuni ribade lõpliku valmimise ja kokkuheegeldamiseni. Proovisin erinevaid ühendusviise ja lõpuks sobis kõige paremini tikandi ja nuppudega ribade ääred üle heegeldada vastandvärvi lõngaga kinnissilmustega ja ühe- ja kahekordsete sammastega. Ribad omavahel ühendasin rohelise lõngaga kinnissilmustega heegeldades töö paremalt poolelt.

Lõplik teki kavand valmis praktilise töö tegemise käigus, sest kogemuste puudumise tõttu oli mitmeid asjaolusid keeruline ette planeerida. Näiteks tikandi paigutus tekkis tegemise käigus, ribade omavaheline ühendamine rohelise lõngaga ei olnud mul esialgu üldse plaanis, kuid erinevaid nõuandeid kuulates sain aru, et see annab tööle tõesti palju juurde ja samuti ka ääre pitsi mitmevärvilisena heegeldamine. Oma iseloomu poolest olen ma vaoshoitud ja kasutaksin alati pigem vähem kui rohkem värve, aga nõuandeid ma kuulan ja kui olin neid ka kasutanud, sain aru, et nii on tunduvalt parem.

4.2 Kasutatavad materjalid

Põhimaterjal on 8/3 100% villane lõng firmast Aade Lõng OÜ (Teemeistri 1, 75203 Raasiku). Kasutasin 8/3 lõnga, kuna selle jämedus oli teki valmistamiseks kõige sobilikum. Sai proovitud ka 8/2 lõnga, aga see jäi liiga õhuke. Ja täisvillase lõnga kasuks otsustasin, kuna kõik minu poolt uuritud tekid olid valmistatud täisvillasest lõngast.

Heegelnõel oli nr 3.

Tikandi tikkimiseks kasutasin 8/2 lõngu, et tikand liiga massiivne ei jääks.

Vooder on 100% puuvillane lilleline kangas.

Materjalide arvestus

Vooditeki valmistamiseks vajalike materjalide arvestus ja kulu kogused on näidatud tabelis 1.

Musta lõnga kulus 1110g, üks riba kaalub ca 222g.

Halli lõnga kulus 944 g, üks riba kaalub ca 236g, värvitud Vello Laumetsa Värvikoja (Tallinn, Reimanni 5/7) ere punase villasevärviga, mida kulus kokku 8 pakki.

Materjal	Hind	Kogus	Summa
Villane must lõng	23	1110g	25.50
Villane hall lõng	24	944g	22.70
Lõnga värvimiseks äädikas ja sool.			5.00
Lõngavärv	1,1	8 pakki	8.80
Tikkimislõngad		50g	2,5
Vooder	6,5	2m	13
			77.50 eurot

Tabel 1

Tööaja arvestus

Vooditeki valmistamiseks kulunud aja arvestus on tabelis 2.

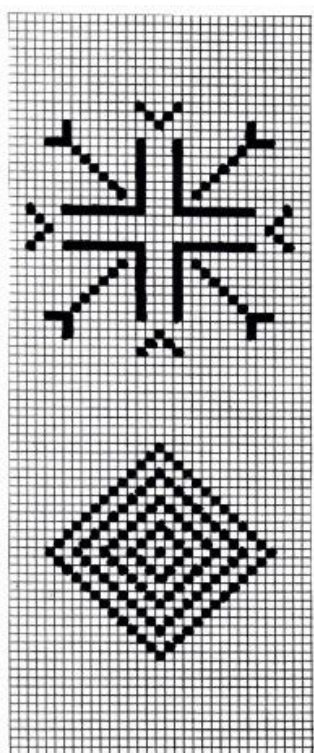
Töö nimetus	Tööaeg tundides
Kavandamine	8
Lõnga värvimine ja kerimine	10
Mustade ribade heegeldamine	40
Punaste ribade heegeldamine	37
Tikandi tikkimine	36
Ribade äärte heegeldamine ja kokku heegeldamine	10
Venituse alla panek ja aurutamine	1
Äärepitsi heegeldamine	6
Voodri ja äärepitsi kinnitamine	6
Kokku	154

Tabel 2

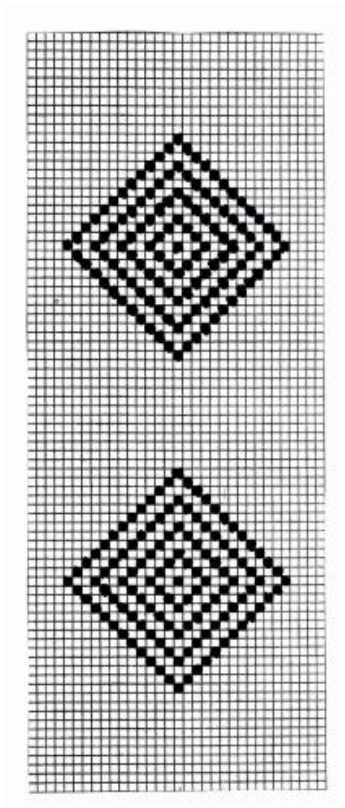
Halli lõnga värvimine punaseks toimus kahes jaos, kuna esialgse arvestuse kohaselt ei pidanud olema neli punast riba, vaid ainult kolm, ja nii ei olnud mul piisavalt lõnga ja tuli juurde värvida. Kuna aga juurde värvides on võimatu saavutada sama tooni, siis väga lähedalt uurides võib täheldada, et kaks punast riba on ühe värvipoti lõngast ja kaks teise.

4.3 Voodikatte heegeldamine, tikkimine ja ühendamine

Praktilise töö heegeldamist alustasin lihttuniisi ribadega ja seejärel valmisid karakullnupuribad. Kokku kulus heegeldamise peale 77 tundi. Lihttuniisi ribasid oli monotoonsem ja lihtsam heegeldada, kuigi ei tohtinud valvsust kaotada ja pidin end ikka heegelsilmuseid üle lugedes aeg-ajalt kontrollima (35 silmust real). Karakullnuppudest moodustunud mustriiga ribade heegeldamine nõudis tunduvalt rohkem aega ja tähelepanu, alguses tuli mustrijoonis ees hoida ja sellelt näpuga järge ajada, aga peale paari mustrikorra valmimist oli muster peas ja asi edenes kiiremini. Samuti tuli end aeg-ajalt silmuste arvu suhtes kontrollida. Ühtlase heegelpinnaga ribad tulid siis, kui sain järjest heegeldada, kui aga jäi päev või paar vahet, oli käsi õige tunnetuse kaotanud ja see tuli jälle sisse treenida. Tunniistehnika on väga mõnus tegemine kodust väljaspool, saab autos kõrvalistujana või koosolekul heegeldada. Samuti olid kõik tuttavad sellega juba harjunud, et ma ei istu mitte hetkegi käed rüpes, vaid heegelnõel on mul pidevalt käes ja tegevuses. Küsiti, et kas ma magades ka heegeldan, pidin tõdema, et aeg-ajalt ka unenägudes ma heegeldan.

Joonis 28 Karakullnuppudega muster

Joonis 29 Karakullnuppudega muster

Foto 1 Karakullnuppudega riba heegeldamine.

Põhiribad valmis heegeldatud, tikkisin mustade laidude peale tikandi. Esialgse plaani kohaselt tahtsin tikkida ristpistetikandis motiivid, kuid muuseumitekke uurides selgus, et Viljandimaa tuniistekkide hulgas on säilinud üksikud ristpistetikandiga kaunistatud tekid ja valminud karakullnupuribadega ei tahtnud sobitada kavandatud ristpistetikand. Niisiis häälestasin mõtted ümber ja kavandasin hoopis lilltikandit teki mustadele ribadele. Tikandi puhul inspireeris mind enim Juula Sihveri teki lilltikand. Varieerisin erinevate lõngatoonidega ja lillekimbud on tikitud peegelpildis.

Joonis 30 Tikandi joonised

Foto 2 Tikandi tikkimine.

Foto 3 Viljandimaa rahvakunstipäev 5.aprill 2014, Elmo Riig

Iga võimalik vaba hetk tuli ära kasutada, koosolekul kõrvad kuulevad ja näpud tikivad. Ka lapsed on lõpuks saanud aru, et ema suudab teha mitut asja korraga. Alguses nad kahtlesid, kas ma ikka kuulan neid samal ajal heegeldades või tikkides, aga ma ju teen tööd kätega ja kuulan kõrvadega.

Seejärel ribade kokkuheegeldamine.

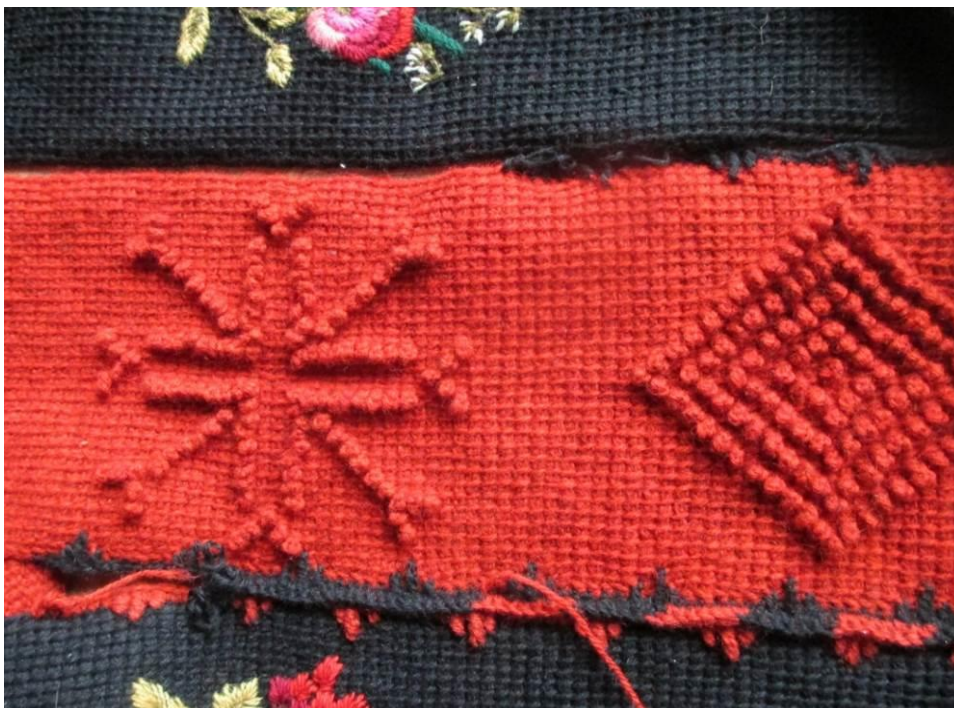

Foto 4 ribade kokku heegeldamise proov.

Ribade kokku heegeldamisel tegin mitmeid proove, proovisin ühevärvilist heegeldust ja kahevärvilist, kuid lõplikult ühendasin ribad omavahel hoopis rohelise lõngaga töö paremal poolel kinnissilmusega heegeldades. Üks must tikandiga riba jäi esmasel kokkuheegeldamisel liigselt lokkima, kuid uuesti lahti võttes ja lokkivat pinda hajutades parandasin vea. Päris kindlalt ei suuda tuvastada, millest selline lokkimine tekkida sai, võib vaid oletada, et oli heegeldatud nõrgemalt.

4.4 Voodikatte venitamine ja aurutamine

Juhendaja Kristi Jõeste soovitas otsida põrand, mille külge saaks teki venitamiseks naeltega kinnitada, aga kahjuks ei õnnestunud sellist põrandapinda leida. Palusin oma abikaasal valmistada laudadest raam, mille peale tekk kinnitada. Laudade ja teki vahele panin veel määrdumise vältimiseks vana voodilina, kinnitasin teki klambripüstoli klambritega, sest nende kinnituspind on parem kui tavalisel naelal. Seejärel niisutasin kogu teki pihustiga ja aurutasin triikrauaga kergelt tikandiga ribasid. Jätsin teki kolmeks päevaks raamile. Maha võttes tegutsesin klambrite välja võtmisel ülimalt hoolikusega, et mitte kuidagi vigastada tekki.

Foto 5 Teki venitamine raamil.

4.5 Voodri õmblemine

Vooder pidi kindlasti olema musta, punase ja rohelistes toonides peenikese lillmustriga, aga nagu ikka kaubandusse ostma minnes ei olnud sugugi täpselt sellist kangast kusagilt saada, või kui oli kujutluse ligilähedane, siis kitsas ja kangarestina. Lõpuks sai Abakhanist (Rüütli 11 Tartu) meetrikangana ostetud puuvillane kirju kangas, mis oli ligilähedane planeeritule.

Voodri lõikasin tekist suurema, et oleks võimalik voodri ääred pahemale poole tagasi keerata (triikisin triikrauaga maha, et oleks mugavam õmmelda). Õmblemiseks kasutasin sobivas tooni õmblusniiti ja õmblesin üleloomispistega voodri teki külge. Teppisin voodri ca kümnest kohast väikeste traagelpistetega teki külge, et vooder liigselt ei liiguks.

Voodri ühendamine teki külge võttis ca 3 tundi.

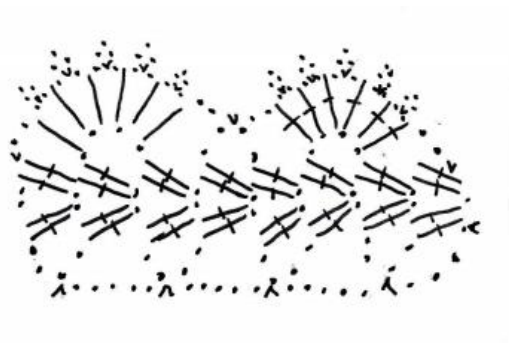
4.6 Äärepitsi heegeldamine ja ühendamise voodikatte äärde

Äärepitsile sain inspiratsiooni Juula Sihveri ja ERM A 771:83 teki äärepitsist, esimese teki puhul inspireeris muster ja teise puhul see, et oli kasutatud teki mõlema riba värvitoonis lõnga. Algselt kavandasin pitsi kahes värvitoonis- must ja punane, kuid kui ribad olid omavahel rohelise lõngaga ühendatud, sai selgeks, et ka äärepitsis oleks vaja kasutada rohelist lõnga. Nii teingi äärmise rea, mis kinnitub teki külge, rohelise lõngaga. Äärepitsid heegeldasin eelnevalt valmis ja kinnitasin üleloomispistega teki servade külge.

Pitsi heegeldamine võttis ca 6 tundi ja kinnitamine teki servade külge ca 3 tundi.

Foto 6 Voodri ja äärepitsi kinnitamine.

Joonis 31 Äärepitsi mustrijoonis

4.7 Valmistöö kirjeldus

Voodikate valmis pärast nelja kuu pikkust tööd maikuu esimesel päeval. Selline suuremahuline töö oli uus kogemus. Sain juurde kindlustunnet, et selline töö on teostatav ka põhitöö ja perekonna kõrvalt. Kahjuks oli pideva pabistamise käigus, et ei jõua oma tööd õigeaegselt valmis või miski ei sobi, raske tegemist nautida. Kogemuste puudumise ja väikeste laste emana suurte etteplaneerimise võimaluste puudumise tõttu ei osanud ajakulu arvestada. Samuti oli pidev mure, et võib tulla ootamatuid haigestumisi, mis võivad töö tegemisse ajalise vahe sisse tekitada/töö valmimist pikendada. Planeerimata tööseisakuid oli päris palju, aga lõpptulemusena sain isegi enne lõpptähtaega valmis ja usun et just tänu sellele, et alustasin varakult.

Voodikate koosneb üheksast ribast, viiest mustast lilltikandiga ribast ja neljast punasest karakullnuppudest moodustunud mustriiga ribast, millest kahel ribal on ühesugune muster ja kahel teistsugune muster. Tikandis on kolmel ribal neli erinevatest lilledest ja taimelehtedest moodustunud kompositsiooni ja kahel ribal kolm kompositsiooni, kompositsioonid on üle ühe peegelpildis. Ribad on omavahel kokku ühendatud töö paremalt poolt roheline lõngaga kinnissilmustega üle heegeldades. Kõikide ribade servad ja välisserv on üle heegeldatud kinnissilmustega ja sammastest moodustunud servakaunistusega ja välisservas on heegelpits, mis on üleloomispistega teki külge kinnitatud. Voodriks on puuvillane kirju kangas.

Pikkus koos äärepitsiga on 192 cm. Laius koos äärepitsiga on 158 cm

KOKKUVÕTE

Käesolevas töös võtsin vaatluse alla Viljandimaa tuniistehnikas heegeldatud tekid 19. sajandi lõpust kuni 20. sajandi keskpaigani.

Tuniistehnika on olnud Eestis 19.-20. sajandi vahetusel populaarne ja siis vajunud unustusehõlma ja saanud teenimatult vähe tähelepanu.

Töö kirjalikus osas oli vaatluse all kokku 30 tekki, neist ERM-ist 12, ERM HM-ist 7, EVM 5, VM 2 tekki ja 1 tekikatked ja eraisikute kogudest 3 tekki. ERM-i vaipade andmed on elektroonilisest vaibakogust, ülejäänud materjal on kogutud kohalikke muuseumide külastades ja varahoidjatelt andmeid küsides.

Töö eesmärgiks oli anda lugejale ülevaade Viljandimaal valmistatud tuniistekkidest, nende kaunistusviisidest (tikandid, tuniistehnikas pinnakaunistusvõtted, servakaunistused ning ühendused), suurustest ja kompositsioonilistest lahendustest.

Suurused on tekkidel vastavalt otsatarbele väga erinevad, on nii suuremaid vaipu ja vooditekke kui ka väiksemaid titetekke ja toolikatteid.

Tuniistehnikas ribade põhivärvadena on Viljandimaal enim levinud punane ja must, rikkalike tikandite juures on kasutatud nii roosat, rohelist, sinist, punast, pruuni kui beeži. Tekid on kaunistatud erinevate tuniispindade (nuppudest moodustunud rombid ja jooned) või tikandiga (ristpistetikand või lilltikand). Ribad on kokku ühendatud kinnissilmustega heegeldades või üleloomispistega õmmeldes. Enamikel tekkidel on pahemal pool kulumise vastu või pahema poole varjamiseks vooder või jälgi voodri kunagisest olemasolust. Tekkide ääred on kaunistatud kas lihtsama või keerulisema heegelpitsiga.

Praktilise tööna valmis tuniistehnikas heegeldatud ja lilltikandiga kaunistatud voodikate, mis peaks sobima ka tänapäeva moodsama interjööri majapidamisse.

Olen selle töö tegemise käigus saanud juurde tublisti kindlustunnet ja inspiratsiooni jätkamaks tuniistehnikas esemete valmistamist ja miks mitte ka tehnika õpetamist, sest huvi selle pika imeliku heegelnõelaga heegeldamise tehnika vastu kasvab. Oleks äärmiselt kahju, kui vanad

unustatud tehnikad lõplikult hääbuksid. Kuigi tuniistehnika on aeganõudev, on suur pluss selle osakaupa kaasaskandmise ja valmistamise võimalus.

Loodan, et minu töö inspireerib kedagi veel ette võtma sellist aeganõudvat, aga lõpptulemusena ilusat tööd.

KASUTATUD KIRJANDUS:

Aljasmets, E. 1984. Heegeldamine. Tallinn „Valgus“

Amoroso, Leslie, Catherine. 2007. Needelwork Through History: An Encyclopedia. GreenwoodPress

Barnden, B. 2004. Heegeldamisepiibel. Sinisukk

Kabur, Anu. Pink, Anu. Meriste, Mai. Meite Muhu mustrid. Saara kirjastus 2010

Korts, Maarika. 1998. Pidulikud lauatekstiilid Heimtali viinakööki, diplomitöö Viljandi Kultuurikolledz.

Kuma, H. 1976. Eesti rahvavaibad. Tallinn

Pink, Anu. 2004. Heegeldamine. Saara Kirjastus

Tehnikaid ja töövõtteid. Käsitöö album 22. 1987 Kirjastus „Kunst“ Tallinn, lk 98-99

Tomberg, Riina. 2007 Vatik, troid, vamsad - silmkoelisi kampsuneid Lääne-Eesti saartelt.

Eesti Kunstiakadeemia, Tartu Ülikool Viljandi Kultuuriakadeemia

Ohrenstein, Dora. 2012. The New Tunisian Crochet: Contemporary Designs from Time-Honored Traditions. Interweave Press LLC

Press, Eleriin. 2013. Tuniistehnikas tekid ja nende kaunistusviisid. Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli lõputöö

http://e-ope.khk.ee/oo/2011/etnograafiliste_pitside_ajalugu/tuniis.html#

Fotod

www.muis.ee (12.12.2013)

Andero Tank

<http://vaibad.erm.ee> (12.12.2013)

Elmo Riig

Sigrid Häkkinen Tank

Sandra Urvak

Eesti Rahva Muuseumi, Eesti Rahva Muuseumi Heimtali Muuseumi, Eesti Vabaõhumuuseumis ja Viljandi Muuseumi etnograafilise arhiivi materjalid:

Halliste khk ERM HM E16	Paistu khk ERM A599:315
Halliste khk ERM HM E163	Paistu khk ERM HM E447
Halliste khk ERM HM E164	Paistu khk ERM HM E165
Halliste khk EVM E150:48	Pärsti khk ERM HM E166
Halliste khk EVM E150:88	Suure-Jaani khk ERM A643:52
Halliste khk EVM E87:36	Suure-Jaani khk EVM E212:123
Halliste khk ERM A686:51	Tarvastu khk ERM A771:83
Helme khk ERM A976:11	Tarvastu khk ERM A644:258
Karksi khk ERM A642:149	Viljandi khk VM 10351 E1823
Karksi khk ERM A661:8	Viljandi khk EVM E236:11
Karksi khk ERM A661:10	Viljandi khk VM 11461
Karksi khk ERM A661:12	Viljandi khk ERM A640:477
Paistu khk ERM A644:154	Viljandi khk ERM HM E786
	Viljandi khk VM9751:1 E-18

KASUTATUD LÜHENDID:

ERM - Eesti Rahva Muuseum

ERM HM - Eesti Rahva Muuseum Heimtali Muuseum

EVM - Eesti Vabaõhumuuseum

Khk – kihelkond

VM- Viljandi Muuseum

LISA 1 Viljandimaa tuniistehnikas vaipade fotod ja andmed

HALLISTE KHK

1. ERM HM E16

Valge, vaheldumisi 3 palmikutega ja 2 ristpistega kaunistatud tuniisiriba, servas heegelpits. Tuniisiribad 3-kordsest villasest naturaalsest valgest lõngast. Tikand rohekas-kollasest kahekordsest lõngast ristpistes. Teki mõõdud 76x103 cm. Ilma voodrita. Laiud 13, 16, 16, 16, 13 cm. Muuseumisse toonud 3.augustil 1989 aastal saadud Hilja Malben, Halliste khk

2. ERM HM E163

Vooditekk, valge, koosneb üheksast valgest tuniisiribast, mis on omavahel kokku õmmeldud, kaunistatud karakullnuppudega, tagaservas pael, et vältida venimist.

Valmistanud Maret Viidile, Tauka talus, Hallistes.

Teki mõõdud 147x184 cm

Ilma voodrita, ilma äärepitsita

Laiud 13,5, 20, 13,5, 20, 18, 20, 13,5, 20, 13,5.

Muuseumisse toodud 1989 a. Viljandi mk, Halliste khk, Taukla talu, Hilja Malken

3. ERM HM E164

Tuniistehnikas vooditekk koosneb neljast sinepikollasest karakullnuppudega ja neljast pruunist pealetikitud lilledega ribast, ühendatud tumepruuni heegelribaga, ääres sakiline heegelpits. Siidvooder. Teki mõõdud 159x192 cm

Laiud 18, 17,18, 17, 18,17, 18, 17.

Tekk pärit Halliste kiriku külje alt Suva talust, autor Elisabet Järv.

4. EVM E150:48

Vooditekk, heegeldatud, pikitriibuline. Vahelduvad 13 cm laiused punased ja hallikas-mustad villasest lõngast triibud, kokku kuus musta ja viis punast triipu. Punase triibu sees rombide. Mustjas-hallide triipude sees lilltikand roheline, beeži, roosa, punase ja valkjaskreemi lõngaga. Mõlema äärmise triibu sees lilltikand katkematu joonega, vahepealsete triipude sees eraldiseisvad lillekimbud u. 27 cm vahemaaga. Teki servades on olnud punane villane heegelpits ja pahemal pool õmmeldud punane puuvillane vooder. Teki mõõdud 175x 140 cm. Tekil augud, pitsist järel üksikud katked, voodrist katked.

Heegeldanud ja tikkinud Mari Laarmann (sündinud Kase) (1873-1943), valmistud umbes 1889a, kes teenis sel ajal linnas. Ese saadud Siitma Almal (s 1911), Abja-Paluoja, Viljandi tee 27, Abja v, Halliste khk. Osteti 15 rubla eest, 1974 aastal.

5. EVM E150:88

Titetekk. Villane silmkoos ja heegeltehnikas roosa puuvillase voodriga, kolme helepunase palmikkoes riba vahel kaks samalaiust tumerohelist punakaspruunide äärtega heegeldatud riba kaunistatud helerohelise, roosa, kollase, beeži ja valge ristpistetikandiga. Tekk ääristatud helepunase heegelpitsiga. Mõõdud 90 x89 cm. Ribade laiused 19 ja 20 cm.

Valmistas Mari Riig (1874-1954) 1900a.tütre sünni puhul. Tekk saadud tütar Alma Riigi käest Halliste khk., Vana-Kariste v., Sillaotsa t. Maksnud 8 rubla 1974 aastal.

6. EVM E87:36

Tekk, villasest lõngast heegeldatud tekk. Tekk on punase musta vöödiline. Vöödid kokku heegeldatud. Mustadele vöötidele peale tikitud lilleõied koos varte ja lehtedega, punastele vöötidele peale heegeldatud nupud. Tekki ääristab 4 cm laiune sakiline pits punase ja mustast lõngast, ühes teki servas pits puudub. Tekki pikkus 157 cm ja laius 118 cm. Teki valmistanud annetaja ema Mari Saarus (Noorpõlves Viidik) ca 1910-ndatel aastatel. Halliste khk., Kaarli v., Sammaste k., Tuuliku t.

7. ERM A 686:51

Tekikatkend, tuiistehnikas heegeldatud ribadest kokku heegeldatud, kaunistatud tikandiga. Ribad heegeldatud pruunist ja tumesinisest korrutatud villasest lõngast. Pruuni riba mõõdud 82x18 cm, ribale tikitud madalpistes taaimemotiivid valkjate, kollakate, heleroosa, helepunase ja kirsipunase, sinise ning erinevates pruunides toonides peenvillaste lõngadega. Sinise riba mõõdud 82x20 cm, selle keskosas 15 cm laiusel pinnal kõrgemad ahelsilmustest sämbud. Riba õrred heegeldatud ühe ja kahekordsete sammastena ning liidetud pruuni ribaga. Tekikatkendi mõõdud 139x82 cm. Tekikatkendis suured augud, tikand hargnenud. Ese pleekinud ja rebenenud. Andmed eseme kinkija ja valmistaja kohta puuduvad. Ese korjatud Viljandi rajoonis Karksi khk. Hallistes ajavahemikus 26.mai- 20. Juuni 1980 a.

HELME KHK

8. ERM A 976:11

Sängitekk. Mustjas tume pruunist ja pruunist kahekordsest ja kolmekordsest lõngast. Neli kahekordsest lõngast peenes lihtuntuniis tehnikas heegeldatud riba ristpiste tikandiga ja viis heegeldatud sammastest moodustunud kolmnurkadega. Tuniisiribad 12 cm, heegeldatud ribad 17 ja 21 cm. Üks heegeldatud riba on heledama pruuniga heegeldatud. Teki äärtes on kitsamad heegeldatud ribad. Tikandis helesinine, sinine ja punane kolmekordne lõng. Ribad kokku õmmeldud pahemalt poolt tumepruuni lõngaga, eelnevalt äärtesse heegeldatud sammastega ja kinnissilmustega kaunistus, kaks sammast koos. Ääre heegeldus on tumeda ja heledama pruuniga. Teki välisääred on samuti üle heegeldatud kinnissilmustega ja sammastega moodustunud mustriaga. Vooder puudub. Tekk heas korras. Mõõdud 155 x 168 cm. Valmistanud Marie Mumm 1920-1930 aastatel Talunaiste Käsitöökursusel käies. Kogunud Heinz Valk Jõgeveste külast Helme khk. Muuseumisse toonud 2007 aastal.

KARKSI KHK

9. ERM A 642:149

Vaip, vooditekk. Villane, heegeldatud punasest ja mustast lõngast, kaunistatud värviliste villasest lõngast tikandiga. Äärtes on punasest lõngast heegeldatud sakkidega äärepits. Vaip on beežist puuvillasest toimeskoes riidest voodriga. Vaip koosneb punasest rombiline mustriga ja mustadest kinnissilmades heegeldatud triipudest. Kolm punast ja neli musta triipu on paigutatud vaheldumisi. Triibud on kokku heegeldatud rohelise ja roosa ning sinise ja valge lõngaga. Mustale triibule on tikitud roosa (2 tooni), punase, rohelise(3tooni) ja sinise villase lõngaga madal-, vars- ja varesejalgpistes tikand. Tikandil on kujutatud looklevat vääti koos lilleõitega. Vaiba mõõdud 122x109 cm, sellest äärepits 6 cm, vöödi laius 14-15 cm. Kohati hargnenud, tikand kulunud, vooder määrdunud, värvid luitunud. „See oli laste vooditekk“. Valmistanud kinkija ema Leena Lepiku (1896-1967) Karksi khk., Polli v., Saksaveskil enne Maimu Alliku (sünd. 1924 a.) sündimist. Saadud Karksi khk. Karksi v. Äriküla, Peetri t. Viljandi raj. Polli k/n. Kogumise aasta 1974

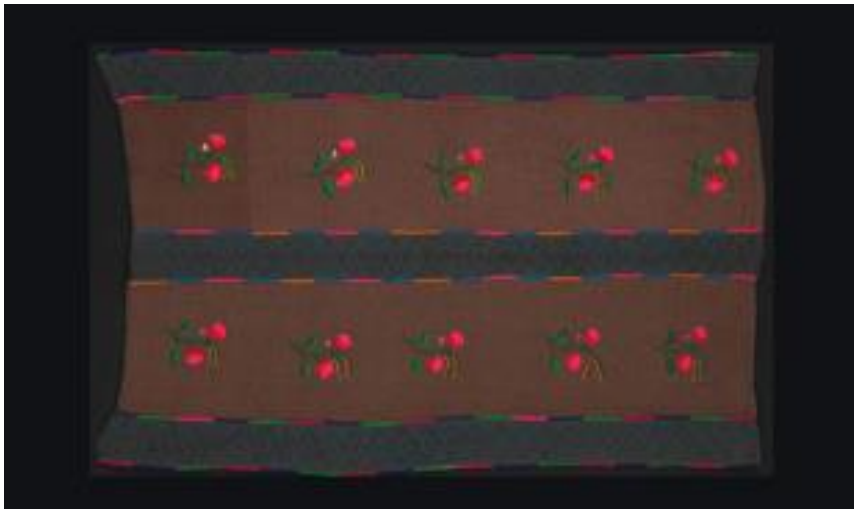
10. ERM A 661:8

Vaip, sõidutekk, valmistatud hallikaspruunidest kodukootud villastest vanutatud riideribadest ning tumedamast punasest villasest lõngast tuniistehnikas heegeldatud ribadest, äärestatud narmastega ja kaunistatud lillkirjalise tikandiga. Vaip on kokku õmmeldud 4-st tuniistehnikas heegeldatud ja 3-st hallikaspruunist villasest riideribast. Heegeldatud ribad on 14,5 cm laiad, heegeldatud triipudest tekib piki riba rombide ornament. Riideribade laius 25 cm, pikisuunas kaunistatud lillkirjaga. Ribade ühenduskohad on kaetud vaiba külge heegeldatud sinise pitsiga ja samasuguse pitsiga on ka vaip äärestatud ümberringi. Selle pitsi alla kinnituvad 3,5 cm

pikkused tumedamast punasest (heegeldatud ribadega sama värvi) villased narmad, mis on loodud mustale lõngale ning kinnitatud sinise lõngag. Tikkidest on kaunistatud kõgi kokku õmmeldud ribade ääred. Heegeldatud ribadel külgedel ääres rühmiti koos kolm pistet v-kujuliselt., äärmised tumedama rohelise, keskmised roosaga. Riidest ribadel on ääres samasugused pisted, keskmine vaid punane. Vaiba otstes on sellised pisted punasest ja roosast. Äärmised pisted on ühendatud aedpiste laadselt, keskmine lihtne eesnõel piste. Lillkiri riidest ribadel on tikitud madal, vars-, sõlm- ja ahelpistes punase, roosa (hele ja tume), keskmise, tume- ja samblarohelise poevillase lõngaga, beezi koduvillase ning hele- ja tumesinise, pruuni ja kollase pärl lõngaga. Tikandi laius ca 13 cm. Vaibal on alla õmmeldud vooder helesinisest labasest puuvillasest riidest. Vaiba pikkus 139 cm, laius 116 cm, lisaks ümber äärte 3,5 cm pikkused narmad. Ribad, millest vaip on kokku õmmeldud kulgevad risti vaipa. Vaip on korras. Esemel valmistas Elena Antsu t. Animägi (sünd. 12.03.1900 Karksi khk. Polli v. Oti t.) umbes 20 aastase sündimiskohas. Esemel A661-8 - 44 kinkis muuseumile 28.veeb 1977 a. Viljandi raj. Karkse asunduses elav Elena Antsu t. Animägi. Kinkija sünnikoht Karksi khk. Polli v. Oti t. Isa oli asunikukoha peal. 2 venda said hariduse, temale jäi vara (neil oli palju loomi). 1929 a. abiellus Peeter Risuga. Nimeks võtsid Animägi. 3 a. hiljem ostsid Karksi Saaremäe käsitöökrundi. Maad oli 4 vakamaad. Mees oli tisler. Tegi vankreid, regesid, saane. Neil oli suur puuviljaaed ja mesila. Pidasid ka loomi. 0,5 vakamaad oli alati lina maas. Elena Animäel olid alati teljed üleval. "Kasutati pulmasõidu ajal 1929 a. vankris. Polegi rohkem tarvitatud. Tikkimiseks kasutatud lõng - siidlõng - ostetud Karksis poest. Olid kallid lõngad." Kogumise aasta 1977

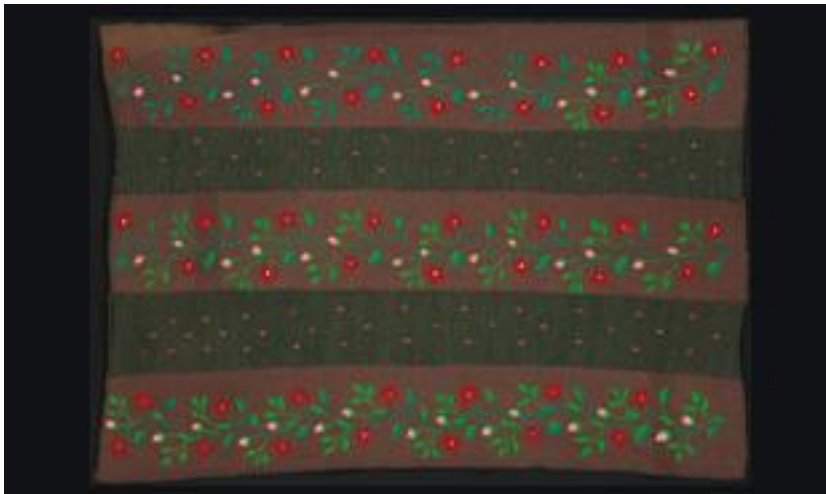
11. ERM A 661:10

Vaip, vooditekk. Valmistatud hallikaspruunidest villase riide ning heegeldatud ribadest. Piki vaipa on kokku õmmeldud vaheldumisi 2 riideriba ja 3 heegeldatud tumehalli riba. Vaip ja heegeldatud laiud on äärestatud kitsaste äärde heegeldatud sakkidega. Vooder on labasest puuvillasest roosast riidest. Vaiba riidest laidusid kaunistab lillkirjaline tikand. Heegeldatud laiud on tumesinise-musta kirjjust lõngast tuniistehnikas. Neid laidusid kaunistab rombide kujuline nupuline ornament. Laiude pikiservalised küljed on heegeldatud õhk ja kinnissilmustena lihtsad sakid poevillasest sinisest, rohelisest, roosast ja oranžist lõngast. Riidest laiud on kootud tasapindses toimses tehnikas ning kaunistatud pikisuunas kulgevate

lilleoksakestega. Tikkimiseks on kasutatud hele-ja tumerohelist, roosat, punast ja oranži poevillast lõnga ning pruunikaspunast koduvillast lõnga. Vaibale otstesse on heegeldatud sakid tumesinise-mustjaskirjust lõngast. Vaiba pikkus 181 cm, laius 113 cm. Heegeldatud laidude laius 12 cm, riidest laiud 35 cm. Vaip on korras. Esemel valmistati kinkija 15 aastaseks. Esemel kinkis muuseumile 28.veeb 1977 a. Viljandi raj. Karkse asunduses elav Elena Antsu t. Animägi (sünd. 12.03.1900) Kinkija sünnikoht Karksi khk. Polli v. Oti t. Isa oli asunikukoha peal. 2 venda said hariduse, temale jäi vara (neil oli palju loomi). 1929 a. abiellus Peeter Risuga. Nimeks võtsid Animägi. 3 a. hiljem ostsid Karksi Saaremäe käsitöökruundi. Maad oli 4 vakamaad. Mees oli tisler. Tegi vankreid, regesid, saane. Neil oli suur puuviljaaed ja mesila. Pidasid ka loomi. 0,5 vakamaad oli alati lina maas. Elena Animäel olid alati teljed üleval.

12. ERM A 661:12

Vaip, vooditekk, kokku õmmeldud viiest laiust, vahelduvad heegeldatud ja kangast lõigatud laiud. Hallikaspruunist tasapindsest toimesest villases on kolm laidu. Tuniistehnikas tumehallikasrohelistest villasest lõngast heegeldatud laidu on kaks. Heegeldatud laiud, aga ka vaip tervikuna on ääristatud külge heedeldatud sakkidega. Vaip on kaunistatud lillkirjalise tikandiga. Vooder tumesinise põhjalisest roosa-, punase-, roheline-, sinise-, valgekirjust lillemuustrilisest sitsist on alla õmmeldud masinaga. Vaiba riidest laiud on kaunistatud pikisuunas kulgeva lilleväädiga, laius tikandil kuni 20 cm. Tikkimiseks on kasutatud punast, roosat, helerohest, sinakasrohelist poevillast lõnga ning kollast pärlniiti. Tikand on teostatud madal- ja varspistes. Heegeldatud laidudel on hõredalt tikitud roosa ja punase peovillase

lõngaga V kujulised motiivid. Keskmise pisteeesnäolapistes roosaga, äärmised punasega aedpistes. Sakid laidude ja vaiba äärde on heegeldatud õhk ja kinnissilmustega. Vaip on korras. Vaiba pikkus 172, laius 126 cm. Esemel valmistas Elena Antsu t. Animägi (sünd. 12.03.1900 Karksi khk. Polli v. Oti t.) umbes 20 aastase sünnikohas. Esemel A661-8 - 44 kinkis muuseumile 28.veeb 1977 a. Viljandi raj. Karkse asunduses elav Elena Antsu t. Animägi. Kinkija sünnikoht Karksi khk. Polli v. Oti t.

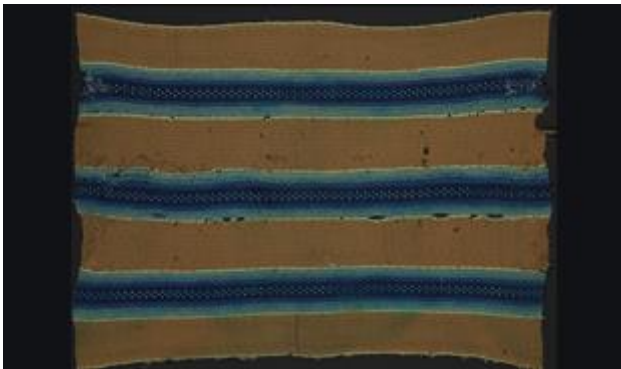
PAISTU KHK

13. ERM A644:154

Vaip, vooditekk. Heegeldatud tuniistehnikas kahekordsest villasest lõngast. Vahelduvad punased ja mustad pikitriibud. Tekk koosneb kolmest mustast (22cm), kahest laiemast punasest laiust (22 cm) ja kahest kitsamast punasest ääreribast (3,5 cm). Punastele ribadele on heegeldamise käigus moodustatud karakullnuppudest ornament. Mustadele laidudele on valgete, roosade, punaste, kollaste ja roheliste villaste lõngadega vars- ja madalpistes tikitud lillemotiivid. Tekk on ääristatud narmastega, millest on punutud ülemisse ja alumisse äärde pisike pits ning kahele servale suur paralleelsetest ringidest koosnev pits. Ringid on omavahel kokku õmmeldud. Külgedele heegeldatud punased äärised, mis lõppevad narmastuttidega. Punastele triipudele on reljeeftehnikas punase lõngaga tehtud taimornament. Mustadele triipudele on valge, punase, kollase, roosa ja rohelise (eri tooni) villase lõngaga vars- ja madalpistes lillkiri tikitud. Nelinurkne. Vaiba laius on 125, pikkus 187 cm. Mustade ja punaste laidude laius on 22 cm. Vaiba laiud on mitmest kohast üksteise küljest lahti hargnenud. Tehtud 75-80 aasta eest Viljandi mk., Paistu khk., Tuhalaane v., Orjatu k. Saadud: Viljandi mk., Paistu khk., Liplapi t., Salme Kurrik (s. 1924 a.) „Üks must ja pool punast laida puudub laiusest.“ Kogumise aasta 1974

14. ERM A 599:315

Vaip, vooditekk. Heegeldatud ja kootud kahekordsest villasest lõngast. Heegelribad on tuniistehnikas sinistes toonides sujuvate üleminekutega heledatest äärtest tumeda keskosani, kuhu on madalpistes peale tikitud helesinised väikesed õied. Laiud on kokku õmmeldud helepruunide kootud ribadega vaheldumisi. Pruunide laidude laius 14 cm ja siniste 16 cm. Suurus: 122x155 cm. Kogumise aasta 1967. Muuseumile kinkinud M.Liiv(s.1892a.) Tartus, A.Haava 13-2

15. ERM HM E447

Toolikate, valmistatud tuniistehnikas kahest kitsamast punasest ja ühest laiast tumerohelisest ribast, kaunistatud nuppude ja tikandiga. Tuniiisribad on kõik ääristatud heledast villasest kinnissilmustega. Ribad omavahel kokku õmmeldud ja õmblusele heegeldatud peale must kinnissilmuste rida. Punased tuniisribad on ruudulise pinnaga (karakullnupud). Rohelisele tuniisribale on ristpistes tikitud kolm suurt, värvilist lillemotiivi. Kate ääritatud kolmnurkse punase heegelpitsiga. Ilma voodrita. Ühel küljel on nurgad tagasi keeratud 12cm. Kogutud Paistu khk. Teki mõõdud 133x54 cm. Laiud 13, 23, 13 cm

16 ERM HM E165

Tuniistekk Lõuna- Viljandimaalt Paistu khk. Tekk on kokku õmmeldud 9st kinnissilmustega ääristatud ribast. 5 riba on mustast 5kordsest lõngast heegeldatud ja kaunistatud tihedalt lilltikandiga. 4 riba on kirsipunased 4kordsest lõngast heegeldatud kasutades karakullnuppe ja horisontaalseid ridu reljeefsuse andmiseks. Pikiküljed on ääristatud narmastega (7cm), laiuküljed ääristud jämedast lõngast heegelpitsiga. Vaiba tagaküljel käsitsi õmmeldud kirjust flanellist vooder. Teki mõõdud 184x132 cm. Laiud 16, 13,5, 16, 13,5,16, 13,5, 16, 13,5, 16.

PÄRSTI KHK

17.ERM HME 166

Vooditekk tuniistehnikas valmistatud ribadest; 5punast vaheldumisi 4 tume- ja 2 helepruuni ribaga. Punased ribad kaunistatud nuppudest ornamendiga, pruunid tikitud lilledega, tikand kohati väga kulunud. Õmmeldud linasele voodrile. Ilma ääre pitsit. Valmistas Anu Raud (1910) Kääriku talus. Teki mõõdud 184x132 cm. Laiud 13 cm

18.ERM A643:52

Sõidutekk. Heegeldatud punasest ja mustast kahekordsest villasest lõngast tuniistehnikas. Tekk jaotub 14 cm laiusteks punasteks ja mustadeks ribadeks, punased jäävad äärtele. Koosneb neljast mustast (17cm) ja viiest punasest (17cm) ribast, mis on vaheldumisi kokku õmmeldud. Mustadele ribadele on valgetest, kollastest ja punastest villastest lõngadest madal-, vars- ja sõlmpistes peale tikitud lillemotiivid. Punastele ribadele on heegeldatud sama värvi ja materjaliga reljeefsed sambad. Kolmes servas aasadena ümber lõnga mustast villasest lõngast narmad. Narmaste juurde on valge puuvillase niidiga õmmeldud punane puuvillane linane 1 cm laiune riideriba. Suurus: 150x153 lisaks narmad 3 cm. Esineb väikseid auke. Saadud Viljandi mk, Suure-Jaani khk, Olustvere v., Kuusiku t., Veera Mandel (s 1906a.) Kinkija ei mäleta kes ja kunas on toonud siia tallu. Kogumise aasta 1974

SUURE-JAANI KHK

19. EVM E212:123

Tekk, katke. Villase lõngaga on piki tekki heegeldatud tuniistehnikas 3 punast ja 4 musta triipu eraldi, ning seejärel on need vaheldumisi musta lõnga kokku heegeldatud, moodustades õhksilmuste ridadega punase triibu poole suunatud sakke. Punastele triipudele on aehlsilmustest moodustatud aastompudest kujutatud geomeetriline ornament. Mustale triibule on madalpistetikandis kirsipunase, helepunase, tumeroosa, heleroosa, beeži, helerohelise, tumerohelise ja helesinise värviga peale tikitud lillornament. Teki otsad on musta lõngaga üle heegeldatud. Teki mõõdud 180x150. Punase triibu laius ca 27 cm ja musta laius 18-20 cm. Tugevalt auguline, tikitud motiivid samuti väga kulunud ja pleekinud.

Valmistanud Martin Jaagu p. Mihkelsoni ema Tiina Soolo (Mihkelson) (1872-1971) ca 1903 aastal Kullamäe t., Kobruvere k., Vastsemõisa v., Suure-Jaani khk. Saadud kingituseks 1980a.

20. ERM A771:83

Vaip, ristkülikukujuline, heegeldatud: kaunistatud tikandi ja heegeldatud äärepitsiga. Vip koosneb seitsmest 19 cm laiusest mustast ja punasest heegeldatud tiibust, mis on omavahel kinnitatud tumesinisest villasest lõngast heegeldatud ahelsilmuste reaga. Triibustik koosneb neljast mustast ja kolmest punasest jämedamast villasest heegeldatud ribast. Ca 10 cm vahedega on triipudele tikitud ristpistes lillkompositsioonid: kasutatud on punast, roosat, lillat, valget, sinist ja kolme tooni rohelist villast lõnga. Äärmistele mustadel triipudele on kantud sarnane tikand: vaheldumisi nelja lillekimbuga tikitud neli üksikut lillemotiivi (kellukas kahe lehega). Punastel triipudel on tikitud ca 20 cm vahedega neli roosikimpu (ca 13x27 cm). Ülejäänud mustadel triipudel on tikitud üks kellukese motiiv (8x8 cm) ja neli lillekimpu (18x18 cm). Keskmisele punasele triibule on ühte otsa tikitud roheline villase lõngaga ristpistes aastaarv 1890 (4x16 cm). Vaiba äärde heegeldatud roostekarva punase villase lõngaga lainja servaga äärepits (laius 6 cm⁹, lainjas osa sinise villase lõngaga). Vaiba laius koos äärepitsiga 143 cm ja pikkus 215 cm, äärepitsi laius 6 cm. Üldiselt ese korras- üks punase lõngaga paranduskoht ja pits paarist kohast rebenenud. Vaiba tegi Reet Rull (sünd. Jõgi 1870-1962) Vana- Suislepa vallas. Esemuuseumile müünud Silvia Mägi, sünd 1922.a., eluk. Tallinn Saue, Puidu 39. Ese ostetud 1989. a. muuseumile 300 rbl. eest. „R. Rull elas hiljem Tartus“

TARVASTU KHK

21. ERM A644:258

Vaip, sõidutekk. Heegeldatud tuniistehnikas vaheldumisi asetsevate mustade ja siniste ribadena villasest lõngast. Ühenduskohad on kaetud sinise-musta kirju keerutatud paelaga. Sinistel ribad peal on heegeldatud mustad kolmnurgad. Mustade ribad (16 cm) peal on kollas, sinepikollase ja kollakasrohelise villase lõngaga madal- ja varspistes tikitud lillkiri. Servades on musta ja sinise lõngaga heegelpits (poolringid).

Suurus: 150x150 cm. Ribade laius on 17,5 cm. Üks serv on pitsita. Vaiba paremal poolel on värvid tugevasti pleekinud, eriti sinine, mis on halliks muutunud. Pits mõnes kohas katkenud. Teinud kinkija abikaasa Tarvastu khk., Mõnnaste k., Nuudi t. 58 a. eest. Kinkis Mari Käärik (1896) Tarvastu khk., Uue-Suislepa k., Kääriku t. Kogumise aasta 1974

22. Kaja Lepla tekk

Valmistatud ca 1895aastal, Paavle talus, Suislepas, Tarvastus. Teki mõõdud 125x125 cm
Punane osa 30 cm laiune lihttuniis ja keskmine must osa ca 65 cm laiune lihttuniis.
Mõistatuslikult laiad tuniisiribad on tehtud, kuidas ja missuguse abivahendiga need on
heegeldatud on teadmata. Kaunistuseks on ristpiste tikand, punasel osal on musta lõngaga
tikand peal ja mustal osal punase lõngaga tikand. Kaja sõnutsi oli punane puuvillane vooder ja
lai heegeldatud äärepits.

23. VM 10351 E1823

Vaiba tükid, heegeldatud tuniis, peale tikitud, villane.

Kinkinud: Maie Hunt (tema onu oli Oskar Loorits). Tekk kuulus tema ämmale Hilda Hundi emale või isegi vanaemale, elukoht Tarvastu khk, Uue- Võidu v, Oha talu (9 km linnast, Auksi tuuliku juurest pöörata). Tekil olnud vahel punane triip- tikand mustal.

M.Hunt mäletab, et oli olnud ka sinise triipudega tekke. Need vaiba tükid olnud kasutada kantselei pliidi pühkimiseks, M. Hunt päästis need. Tikandis on kasutatud mähkpistet, varspistet ja sõlmpistet. Roosinupud, lehed, erinevad õied, lehed ja väädid. Värvadena on kasutatud kollast, roosat, oranži, rohekaskollast, rohelist ja punast. Tikand on tehtud 1x peenvillase lõngaga. Heegeldatud põhi on 3x villasest lõngast. Tükkide laiused on 16,5 cm ja pikkused 40, 31 ja 28 cm.

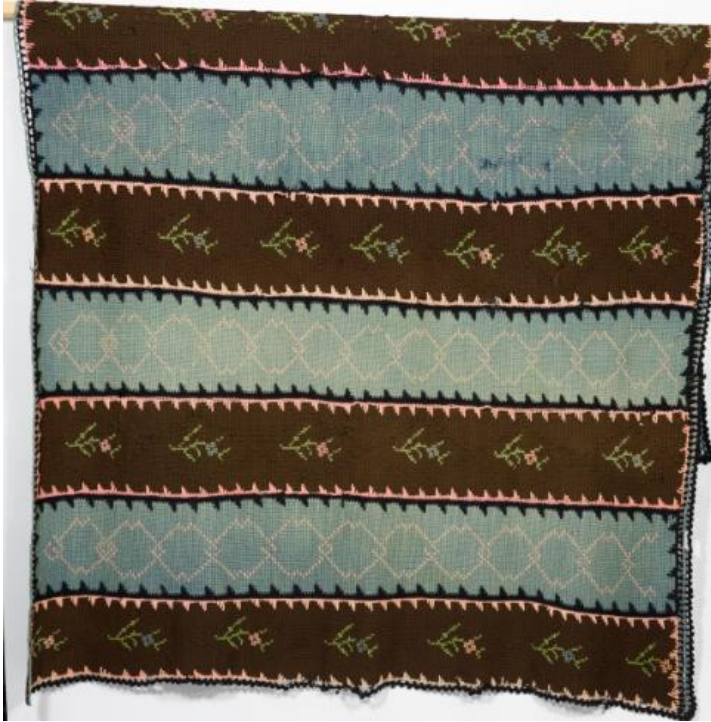
VILJANDI KHK

24. EVM E236:11

Tekk, villastest lõngadest tuniistehnikas heegeldatud ning osaliselt segatehnikas kootud, heegelpitsiga. Tekil on ruuduline 70x81 cm keskosavärvilistest 6x6 cm ruutudest. Ruudulise pinna südamik moodustub 9 ruudust: keskel helesinisel põhjal kollane ruut, mille keskel punane rist. Selline ruut on justkui südamik lillele. Südamiku nurkades mustad ruudud, milles kahvatusinine kaldrist. Kirju südamiku ümber jookseb kolme ruudulaiuselt punase-musta ruuduline pind, mida ääristab riba kollase- kahvatusiniseid ruute. Kogu keskväljakut ümbritseb kahvatusinine triip. Seejärel kulgeb ümber ruudulise pinna 18 cm laiune punasepõhjaline heegeldatud riba, mille on stiliseeritud taimornament. Kaht ornamendi riba lahutab kollastest kaldruutudest triip. Heegeldatud osa lõpetab värviline peentriibustik- kahvatusinine, kollane, must, kollane, kahvatusinine ja punane. Teki kahes otsas 18 cm laiune ruuduline osa, mille moodustavad 9x10 cm suurused eraldi kootus mustad ja punased ruudud, mis on punase villase lõngaga kokku õmmeldud. Tekki ümbritseb lai lopsakas kumera servaga heegelpits, kus domineerivad kollased lillemotiivid, mis on ümbritsetud punastest, mustadest, kollastest kaartest, osa pitsi on heegeldatud külmemates rohekamast toonis kollasest lõngast, üks õiemotiiv punases toonis. Teki kootud osa hiljem valmistatud. Mõõdud 132x159 cm, pits 12,5 cm. Valmistas Marie Ruubel (1872-1940) tütre sünni puhul Viljandis 1896 a. Teki muuseumile müünud Orgulas Aino Hugo t. (s 1935a) 120 rubla eest 1986 aastal.

25. VM 11461

Vooditekk. Heegeldatud tuniistehnikas pruunist ja sinisest kahekordsest villasest lõngast. Tekk koosneb kuuest pruunist ja viiest sinisest pikitriibulisest ribast, mis on omavahel kokku heegeldatud teki paremalt poolt kinnissilmustega.

Pruunidel ribadel on heegeldatud nuppudest üksteisega ühendatud rombid, millede sisse on omakorda ristpiste tikandis tikitud varred ja lilleõied (üle ühe on õis roosa ja sinine, varred ja lehed on helerohelised). Riba servad on üle heegeldatud roosa villase lõngaga moodustades kinnissilmuste ja sammastega ääre mustri. Sinised ribad on heegeldatud lihttuniis tehnikas ja kaunistatud ristpiste tikandiga üksteisega seotud rombi kujunditega. Ääred on üle heegeldatud musta lõngaga moodustades samuti sammastega mustri. Tekk on ilma voodrita ja parem pool on väga pleekinud, päris mitmes kohas on tehtud nõelumise teel aukude parandust.

Tekil on lühemates servades peenem mustast lõngast sammastest heegelpits ja pikemates servades sinise ja mustaga laiem sammastest lihtne heegelpits. Suurus: 198 (lisaks ääre pits 2x ca 1,5 cm) x 126 (lisaks ääre pits 3 ja 2 cm) cm. Valmistatud: Reet Mallene Tõnissoni (1887-1982) poolt ca 1910 aastal Mustla lähedal ühes talus. Muuseumisse tõi teki Reet Mallene, valmistaja oli tema abikaasa vanatädi. Viimati kasutati tekki diivanikattena.

Muuseumisse tooja sõnutsi oli tekis kasutatud lõngad valmistaja poolt ise kedratud ja värvitud ja tekki kasutati voodikattena.

26. ERM A640:477

Tekk, vooditekk villane, labane. Kokku õmmeldud 10 vaheldumisi asetsevaist punasest ja samblarohelisest laidudest. Neid ühendavad omavahel sinepikollased heegeldatud ribad. Tekil on lillkirjalised tikandid : rohelistel laidudel on tikitud ristpistes tumerohelise, helerohelise, punase ja roosa erinevate toonide, hele- ja tumesinisega. Samadele värvidele lisaks on punaste laidude peal kasutatud valget, hallikasbeezi ja pruuni. Tehtud madal- ja varspistet. Teki otstes on narmad, mis kinnitunud heegelpitsi külge, kasutatud kollast ja pruuni lõnga. Pitsi ja narmaste kogulaius on 12 cm. Teki all on hallikasvalgete ruutudega puuvillane poeriie voodriks. Teki mõõdud 170x85 cm. Heas korras. Tegi Emilie Iloff, kes oli käinud õmbluskoolis ja seal väljaõppe saanud. Tekk oli algselt suurem, kuid viimasel ajal kasutati seinavaibana. Vanus 70 a (1974). Kinkis Oskar Iloff 84 a.v. (1974), Viljandi khk. Une-Väidu v. Pupsi t. Viljandi raj. Saarepeedi k/n

27. Juula Sihveri tekk

Silmkoes kootud ja tuniistehnikas heegeldatud tekk. Mõõdud 127x134 cm. Punased ribad 16 cm ja mustad 17 cm. Punased laiud on kootud silmkoos ruutude kaupa ja need ühendatud heegelribaga. Mustad ribad on lihttuniis tehnikas heegeldatud ja kaunistatud lilltikandiga. Vooder puuvillane punane-must suure lillemustriga. Ääres sakiline heegelpits. Teki valmistas Juula Sihver (1876-1964) ca 1900 aastal, Kitsipilli talu, Jõeküla küla, Viiratsi vald. Oma kedratud ja värvitud lõng. Õmbles palju, ka külarahvale, isegi lambanahkseid kasukaid, kodus masinal ca. 1950aastatel. Tekk on Mare käes, Kitsipilli talus, Jõeküla külas, Viljandi vallas.

28. ERM HM E786

Tuniistekk, punased (4tk) ribad on heegeldatud nuppudest rombimotiividega ja sinised (3 tk) on ristpistes tikitud lilledega. Teki ääres sinine heegelpits, tekil punane vooder käsitsi õmmeldud. Teki mõõdud 96x106 cm Laiud 13 cm. Saadud perekond Veskelt Viiratsi vald, Vardja küla, Narka talust.

29. VM 9751:1/E-1822

Vooditekk, hallil villasel põhjal ristpistes tikitud õied ja rohelised lehed. Tekk heegeldatud tuniistehnikas. Neli laiemat tikitud riba vahelduvad kolme kitsama ribaga. Tikitud ribad 20 cm laiad, kitsamad ribad 12 cm. Servas tekil 4 cm laiune villane heegelpits, pruunikas – beežiga kõigis neljas servas, külge õmmeldud. Vooder labane puuvillane kangas, 3 pruuni – beeži laiu all. Laiud on kokku heegeldatud pahemalt poolt. Hallide laidude peal on ristpiste tikandis tikitud roosid, roosi nupud, lehed ja kellukesed. Värvadena on kasutatud erinevas toonis punaseid, rohelisi (tume-, hele, lehe- ja salatiroheline), kollane, hele- ja tumesinine, roosa, pruune ja beeže toone. Tikkimislõngad on kõvasti pleekinud. Teki mõõdud 142x187
Saadud Salme Roostalu käest Viljandi khk., Viljandi v., Saarepeedi küla, Liigo talu.
Kogumise aasta 1978

30. Christi Kütti tekk

Lapsetekk. Heegeldatud tuniistehnikas valgest ja roosast kahekordsest villasest lõngast. Tekk koosneb seitsmest ribast- neli valget ja kolm roosat riba. Valgetele ribadele on ristpistes tikitud rombid ja nende sisse omakorda madalpistes lilleõied. Roosade ribadel on heegeldamise käigus sammastest peale moodustunud kolm paralleelset reljeefset pinda, mis on nagu ühepoolne palmik silmkoos. Laiud on kokku heegeldatud kinnissilmustega roosa sünteetilise lõngaga töö paremal poolel. Teki välisääred on üle heegeldatud samuti roosa sünteetilise lõngaga ja villase lõngaga heegelpits on kõigis neljas küljes. Tekil on puuvillane vooder. Teki mõõdud 65,5 x 83 cm, lisaks 2cm laiune pits. Teki valmistas Agnes Martinsen-Trühl (1858-1959) tütre sünni puhul 1928 aastal Viljandi linnas.

LISA 2 Fotod valmis tööst

Foto 7

Foto 8

LISA 3 Koondtabel uuritud tekkide kohta

Jrk nr	Vaiba nr	Kihelkond	Nimetus	Kogumise aasta/ vanus kogumise aastal	Laidude arv ja mõõdud	Suurus	Põhivärvid	Kaunistusviisid		Tikandis kasutatavad värvid	Tikandis kasutatavad pistid	Ääre kaunistus	Vooder	Ribade kokku ühendamine
								Tikand	Nupud					
1	ERM HM E16	Halliste	vooditekk	kogumise aasta 1989	5 valget 13, 15, 16, 16, 13 cm	76x103	Valge	ristpiste	palmikud	rohekas-kollane 2x1õng		sakiline heegelpits	ei	pahemalt poolt kinnissilmustega heegeldatud
2	ERM HM E163	Halliste	vooditekk	kogumise aasta 1989	9 valget 13,5- 20- 13,5- 20- 18- 20- 13,5- 20- 13,5	147x184	valge		karakullnu ppudest rombid			ei	ei	pahemalt poolt kinnissilmustega heegeldatud
3	ERM HM E164	Halliste	vooditekk	kogumise aasta 1989	4 sinepikollast 18cm, 4 pruuni 17cm	159x192	sinepikollane ja pruun	liiltikand	karakullnu ppudest rombid	roosa, punane, heleroheheline, tumeroheheline, kollane, valge, pruun	vars-, madal- ja mähkpiste	sakiline heegelpits	siidvooder	1,5 cm heegeldatud ribaga
4	EVM E150:48	Halliste	Vooditekk	valmistatud 1989	6 musta 13 cm ja 5 punast 13 cm	175x140	must ja punane	liiltikand	karakullnu ppudest rombid	roheline, roosa, beež, punane, valkjaskreemikas siidisegune niit.	vars-, madal- ja mähkpiste	on olnud heegelpits	voodri katked	pahemalt poolt kinnissilmustega heegeldatud
5	EVM E150:88	Halliste	Titetekkk	valmistatud 1900	3 punast 18 cm silmkoos ja 2 musta 16 cm	90x89	must ja punane	ristpiste		roheline, roosa, kollane, valge	ristpiste	heegelpits	puuvillane	1 cm tuniis ribaga
6	EVM E87:36	Halliste	Tekk	valmistatud 1910	4 punast 15 cm ja 5 musta 15 cm	157x118	must ja punane	liiltikand	karakullnu ppudest rombid	punane, heleroheheline, tumeroheheline, kollane, roosa, beež, helesinine	vars-, madal- ja mähkpiste	väike heegelpits	puuvillane	musta ja punase kinnissilmuste reaga paremalt poolt heegeldatud
7	ERM A686:51	Halliste	tekikatkend	kogumise aasta 1980	4 pruuni 20 cm ja 3 sinist 18 cm	139x82	sinine ja pruun	liiltikand	karakullnu ppudest rombid	valge, roosa, punane (2 tooni), beež, roheline (2 tooni), sinine	vars-, madal- ja mähkpiste	ei	ei	üha ja kahekordsete sammastega ribadega
8	ERM A976:11	Helme	sängitekk	valmistatud 1920-30	5 tumepruuni ja 4 kangast riba	55x168	tumepruun	ristpiste		sinine, oranž, helesinine	ristpiste	ei	ei	pahemalt poolt õmmeldud
9	ERM A642:149	Karksi	lapse vooditekk	valmistatud 1924	4 musta ja 3 punast rombidega	122x109	Must ja punane	liiltikand	karakullnu ppudest rombid	roosa (2 tooni), punane, roheline (3tooni), sinine	vars-, madal- ja varesjalgi pite	sakiline heegelpits	puuvillane	roosa, rohelise ja sinise, valge kinnissilmuste reaga paremalt poolt heegeldatud
10	ERM A661:8	Karksi	vaip	valmistatud ca 1920	4 punast 14,5 cm ja 3 musta villane kangas 25 cm	139x116	must ja punane	liiltikand	karakullnu ppudest rombid	roosa (2tooni), punane, helesinine, roheline (2 tooni)	vars-, madal- ja mähkpiste	väike pits ja narmad	puuvillane	õmmeldud pahemalt poolt ja kaetud väikese pitsiga paremalt poolt
11	ERM A661:10	Karksi	vooditekk	valmistatud ca 1915	3 sinist 12 cm ja 2 pruuni villane kangas 35 cm	181x113	sinine ja pruun	liiltikand	karakullnu ppudest rombid	roosa, kollane, roheline (2 tooni), pruun	vars-, madal- ja mähkpiste	sakiline heegelpits	puuvillane	paremalt poolt roosa, lilla ja roheliste kinnissilmustega heegeldatud
12	ERM A661:12	Karksi	vooditekk	valmistatud ca 1920	3 pruuni villasest kangast 30 cm ja 2 tume pruuni-roheline 16cm	172x126	pruun-roheline ja pruun	liiltikand	lihttuniis	roosa, punane, roheline (2 tooni)	vars-, madal- ja mähkpiste	ei	sits	paremalt poolt õhk ja kinnissilmustega heegeldatud
13	ERM A644:154	Paistu	vooditekk	kogumise aasta 1974/ 75-80	3 musta 22cm ja 3 punast 22 ja 3,5 cm	187x125	punane ja must	liiltikand	karakullnu ppudest taimornament	roheline(3 tooni), roosa, valge, punane, beež	vars-, madal- ja mähkpiste	narmad 2 küljel	ei	pahemalt poolt kinnissilmustega heegeldatud
14	ERM A599:315	Paistu	vooditekk	kogumise aasta 1967	4 helepruuni silmkoos kootud 14 cm ja 3 sinist 16 cm	122x155	helepruun ja sinine	liiltikand		helesinine	madalpiste	ei	ei	õmmeldud pahemalt poolt

15	ERM HM E447	Paistu	toolikate		2 punast 13cm ja tumeroheli ne 23 cm	133x54	punane ja sinine	ristpiste	karakullnu ppudest rombid	roosa (2 tooni), punane, roheline(3 tooni), kollane	ristpiste	heegelpits	jah	õmmeldud paremalt poolt
16	ERM HM E165	Paistu	tekk		5 musta 16 cm ja 4 kirsipunast 13,5 cm	184x132	must ja punane	liiltikand	karakullnu pud ja horisontaal sed read	helesinine, valge, punane, roosa, roheline (3 tooni), beež	vars- madal- ja mähkpiste	narmad 7cm ja väike heegelpits	puuvillane	õmmeldud paremalt poolt
17	ERM HM E166	Pärsti	vooditekk	valmistatud ca 1910	5 punast 13 cm, 4 tumepruun i 13 cm , 2 helepruuni 13 cm	161x146	punane, tume- ja helepruun	liiltikand	karakullnu ppudest rombid	roosa, punane, beež, roheline (3 tooni)	vars- madal- ja mähkpiste	ei	linane	õmmeldud pahemalt poolt
18	ERM A643:52	Suure-Jaani	sõidutekk	kogumis aasta 1974	5 punast 17 cm ja 4 musta 17 cm	150x153	must ja punane	liiltikand	reljeefsed sambad	valge, kollane, sinine, roheline (2 tooni), punane	vars- madal- ja mähkpiste	kolmes servas 3 cm narmad	ei	paremalt poolt kinnissilmustega heegeldatud
19	EVM E212:12 3	Suure-Jaani	tekikatkend	Valmistatud ca 1903	4 musta 19 cm ja 3 punast 27 cm	150x180	must ja punane	liiltikand	karakullnu ppudest rombid	roosa, punane, roheline (2 tooni), beež	vars- madal- ja mähkpiste	kinnissilmustega üle	ei	paremalt poolt kinnissilmustega heegeldatud
20	ERM A771:83	Tarvastu	vooditekk	kogumis aasta 1989/98	4 musta 19 cm ja 3 pruuni 19 cm	143x215	must ja punane	ristpiste		lilla (3 tooni), sinine, roosa ,punane, roheline (3 tooni), kollane, valge	ristpiste	heegelpits	ei	kinnissilmustega heegeldatud paremalt poolt
21	ERM A644:25 8	Tarvastu	sõidutekk	kogumis aasta 1974/58	4 musta 17,5 cm ja 3 helesinist 17,5 cm	150x150	helesinine ja must	liiltikand		kollane (2 tooni), roheline 2 tooni), sinine	vars- madal- ja mähkpiste	3 servas heegelpits	ei	kokku õmmeldud pahemalt poolt ja paremal pool sinine- mustaga keerupael
22	Erakogu Kaja Lepla	Tarvastu	Vooditekk	valmistatud ca 1895	Must ja punane	125x125	Must ja punane	ristpiste		must ja punane	ristpiste	oli sakiline äärepits	oli kunagi	õmmeldud pahemalt poolt
23	VM 10351 E1823	Viljandi	3 teki katket	andmed puuduvad	3 musta tükki 16,5 cm	40, 31 ja 28 x 16,5cm	punane, kollane, sinine, roheline	liiltikand		must	vars- madal- ja mähkpiste	ei	ei	pahemalt poolt õmmeldud
24	EVM E236:11	Viljandi	Tekk	valmistatud 1896	ruuduline	132x159 cm, äärepits 12,5 cm	must, punane, kollane, helesinine		lihttuniis			Lillemotiiv heegelpits	ei	pahemalt poolt kinnissilmustega heegeldatud
25	VM 11461	Viljandi	vooditekk	valmistatud ca 1910	6pruuni 14 ja 17 cm ja 5 sinist 17 cm	198x126	sinine ja pruun	ristpiste	lihttuniis	roheline, sinine, roosa	ristpiste	väike heegelpits	ei	paremalt poolt kinnissilmustega heegeldatud
26	ERM A640:47 7	Viljandi linn	vooditekk	kogumis aasta 1974/70	3 punast 17 cm ja 2 samblarohe list 17 cm	170x85	punane ja samblarohe eline	ristpiste ja liiltikand	lihttuniis	roosa (2 tooni), punane, roheline (3tooni)e, sinine (2 tooni)	ristpiste, vars- madal- ja mähkpiste	pits ja narmad 2 kujel, 12 cm	puuvillane	Heegeldatud ribadega
27	Erakogu s	Viljandi- Viiratsi	vooditekk	valmistatud 1910	4 musta 17 cm ja 3 punast silmkoes 16 cm	127x134	must ja punane	liiltikand		roosa(2 tooni), punane(2 tooni), roheline(2 tooni), pruun, beež	vars- madal- ja mähkpiste	sakiline heegelpits	jah	õmmeldud pahemalt poolt
28	ERM HM E786	Viljandi- Viiratsi	vooditekk		4 punast 13cm, 3 sinist 13 cm	96x106	punane ja sinine	ristpiste	karakullnu ppudest rombid	roosa (2 tooni), punane, roheline(3 tooni), kollane	ristpiste	heegelpits	jah	õmmeldud pahemalt poolt
29	VM 9751:1 E-1822	Viljandi khk	vooditekk	Kogumise aasta 1978	4 halli 20cm, 3 pruunikas beezi 13 cm	142x 187	hall ja pruunikasb eez	ristpiste		roosa, punane (2 tooni), roheline(3 tooni), sinine, helesinine, beež	ristpiste	sakiline heegelpits	puuvillane vooder ainult lihttuniis ribade all	kinnissilmustega heegeldatud pahemalt poolt
30	Erakogu Christi Kütt	Viljandi linn	Lapsetekk	valmistatud 1928	4 valget 10 cm ja 3 roosat 8,5 cm	65,5 x 83, lisaks 2 cm äärepits	roosa ja valge	ristpiste ja madalpi ste		roosa	ristpiste ja madalpi ste	sakiline heegelpits	puuvillane	kinnissilmustega heegeldatud paremalt poolt

SUMMARY

Tunisian blankets from Viljandi County from the end of the 19th century to the 20th century.

Sigrid Häkkinen Tank

Tunisian crochet has been around for a long time. It is believed to have been invented during the mid to late 1800s when it was used as a base for cross-stitch. Tunisian crochet is known by many different names including Afghan crochet, Ricot crochet, hook knitting, Tunisian knitting and Shepherds knitting. It has also been called railroad knitting, supposedly named after the English working-class girls who crocheted while waiting for the train to take them to the working places.

The Tunisian crochet method closely resembles knitting, resulting in a dense fabric with a definite front and back side. There is a large hook used in Tunisian crochet, evenly thick and with a knob at the end, and some hooks have cables at the end. Tunisian crochet can be made solid or with openwork spaces. Regularity of the stitches makes it a good background fabric for cross-stitch embroidery. Tunisian crochet is created in a two-step method. The first is forward, when loops are gathered on the hook from right to left and the second step is return, when loops are connected to each other and dropped off the hook. There is no need to turn the work around. Different variations of stitches are created, based on where the hook is inserted, how the loops are treated once pulled up, and how they are worked off the hook. Tunisian crochet produces a soft, strong and thick fabric that suits well for making blankets and bedspreads.

In Estonia Tunisian crochet became used in the middle of 19th century, we can suppose that it came to us by sailors. In Estonia Tunisian crochet was popular at the end of 19th and beginning of 20th century, then it was totally forgotten. But it is good to see that nowadays more and more people are interested in making Tunisian crochet and there is a lot of information and patterns in the internet. Tunisian crochet demands a lot of time and patience but once you have mastered it you will be really inspired. It is important that people were interested in the history and cultural traditions of their homeplace. The forgotten handicraft techniques deserve attention among the Estonian people.

The present thesis consists of four chapters: three of them deal with the theoretical studies, the fourth gives an overview of the practical work. The thesis's theoretical part is focused on 30 blankets made in Viljandi County that have been retained in museums and private homes in Estonia. The objective of the thesis was to map all the Viljandi County Tunisian blankets and analyse them by ornaments (different embroidery and Tunisian crochet patterns), colours, size and materials.

The written resources of the paper are the following: Catherine Amoroso Leslie' *Needelwork Through History: An Encyclopedia* and M. Kortsu *Festive table textiles to Heimtali distillery kitchen* thesis Viljandi Kultuurikolledžis. Conversations with the owners of blankets were very useful too.

The sizes of blankets were different, according to the purpose, big bedspreads, small baby blankets or chair covers. The main colours of Tunisian stripes are black and red, but white and brown are also used. In embroidery various colours such as pink, different tones of green, blue, red, beige and brown are used. Blankets are decorated with different Tunisian patterns and embroidery (cross-stitch or floral embroidery). The most commonly used material is 100% wool yarn. The stripes are connected with single crochet stitches or overcast stitches.. Most of the blankets have cotton lining to protect them from wear. The blankets have border laces.

The practical part of the thesis is making a bedspread in Tunisian crochet and embroidery. The main colours are red and black, thickness 8/3 100% wool yarn. In embroidery different tones of, green, pink, brown and beige wool yarn are used. The blanket has cotton lining.

Those kinds of bedspreads have a certain place in modern interior design.

I hope my work is an informative and emotionally inspiring material for the creators of new contemporary interior textiles.

LISA 4 Valmistöö fotod, materjali näidised ja kavandid

Joonis 1:8

Joonis 1:1

Lõnga näidised: Põhilõngad

Tikkimisel kasutatud lõngad

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sigrid Häkkinen Tank,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Viljandimaa tuniistekid 19. sajandi lõpust kuni 20. sajandi keskpaigani,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Kristi Jõeste ,

(juhendaja nimi)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
  3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis 19.05.2014